

UNIVERSUL ILIKAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL“ BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 ..
particulare 250 ..

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL I • Nr. 33
SAMBATA 9 August 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Dragoste și Moarte

de LAURENȚIU FULGA

Nu se poate iubi decât acceptând majoratul morții. Nu se poate muri decât îspășind blestemul iubirii.

Intre aceste extreme obiective, stă rațiunea oricărei vieți. Căci dacă prin naștere, acest act sublim de tragic, nu putem înlătura nici caracterele unei heredități decadente, nici nostalgia primare ale unui paradis obsedant — nu ne mai rămâne decât simbolul unei fericiri supreme prin iubire și simbolul disprețului vieții prin Moarte.

Pe cât iubim mai intens, renunțăm la viață — pe cât trăim mai adânc, intrăm în moarte. Deaceia câteodată nu ne pasionează dement valorile de muzică, artă ori revoluție — pentru că revelațiile lor sunt numai de o clipă, pe când permanență nu ni se pare a fi decât VIAȚA. Punem mai mult preț pe prezența reală a unei femei sau pe trăirea desăvârșită a oricărei experiențe, decât pe orice extaz nobil de natură divină sau spirituală.

Nu se denunță de aici un raport categoric între carne și spirit? nu raport de opresiune ci de coaliție. Chiar surghiunul ceasurilor de singurătate, chiar magia unei perfecțiuni artistice, ca și coșmarul indeplinirii zeitești — capătă un echivocal imediat în reacțiunea trupului. Carne este astfel eliminătorul acestor tragisme, care nu mai pot încăpea în cușca duhului.

Cine o ceti vrednică sugrumat și el singur — răstignirea lui Isus, e cu neputință să nu plângă. Cineva care l-a văzut pe Moisi jucând, declara că o atmosferă ciudată sălășluia în sală și îi clocotea fruntea să se spargă. Tot așa, iubind definitiv și esențial o femeie, avem certitudinea unei biruințe spirituale.

Relațiile acestea nu țin-mușcă voluptăți deosebite, ci numai determină efecte a căror confuzie ne face să credem că una este derivatul celeilalte. Carne este un sublimat frenetic al spiritului, după cum spiritul este un nimb al frumuseților cărni. A jertfi însă conștiința pură pentru un fast incircumstanțial, înseamnă a cădea în cea mai perfectă plătină. Ei și? „o! superbe plătină!“

Idealul nostru uman nu ne reține dela iubirea minoră, ci dimpotrivă ne-o obligă pentru a depăși triumfal strategiile morții. Deaceia, chiar prin inferioritatea substanțialității noastre corporale, ne sugestionăm și mai mult în libertatea acestui act unanim: iubire și moarte!

Cărțile adesea ne neliniștesc, dar niciodată nu ne saturează pentru totdeauna. Nu sunt cărți, care să ne determine la sinucidere, la așeză sau la nebulie. Fugim din noi un timp oarecare, aparținem cărții într-o înjumătățire aproape corporală, dar apoi ne trezim. Am vrea după aceea să fim Hamlet, Rascolnicoff sau Lafcadio — pentru că ne aducem aminte de ei, tocmai în clipele în care numai ei ai putut acționa altfel decât așa cum am făcut noi. Dar până a deveni pseudo-eroii unor cărți răbdătoare, fii tul Trădăște-te numai pe tine! Adevărat, în conținutul jurnalistic al biografiei tale și în istoria imediată din preajma ta, sunt fapte și aventuri de înaltă tensiune — care nu se pot egala cu acelea ale cărților.

Așa dar — arta nu este viața oamenilor întâmplători, pentru că aceștia sunt insuficienți pentru artă. După cum muzica nu se poate transmite integral prin instrumente, pentru că ele sunt unelte de-ale noastre și nu posibilități ale divinității.

(Urmare în pag. 2-a)

MARIA CABADAJEFF-DRĂGAN

„Cioban cu oi“

Să vorbească „bătrânii“!

de G. C. NICOLESCU

Nu de mult, am avut ocazia să mă opresc asupra celor două volume care constituie Opera politică a lui Mihail Eminescu, culegere trudnică de vast material, realizată recent de d. I. Crețu, cu atât mai meritoriu cu cât cea mai mare parte din articolele politice publicate de poet în Timpul n'au fost semnate și d-sa socotește că a izbutit să identifice un foarte mare număr din cele rămase necunoscute până acum. Nu e nevoie să mai insist ce prețioasă contribuție constituie pentru istoria noastră literară operațiunea de descoperire a paternității unei serii întregi de articole, mai ales când este vorba de Eminescu. După examinarea făcută, mi-am îngăduit însă exprimarea îndoielii că toate articolele publicate ar fi într-adevăr ale poetului. Mai recent încă, am putut privi și mai atent seria de articole publicate anonim în Timpul din 1878 și intitulate Bucovina și Basarabia, pe care d. Crețu le atribuie tot lui Eminescu. Cu acest prilej, mi-am spus convingerea interioară că seria acestor articole nu aparține poetului.

Scrind aceste rânduri, nu mă gândesc să fac imputări d-lui Crețu, nici să reiau această discuție. Se cunosc greutățile problemelor de atribuire și dacă se poate spune cu dreptate că d-sa n'a fost tocmai riguros în critica elementelor care duceau la identificare, nu e mai puțin adevărat că nici nu-i stăteau la îndemână altele mai sigure pentru articolele a căror paternitate nu fusese stabilită până acum. Căci, ce mijloace de identificare stau la dispoziția oricărui cercetător care urmărește asemenea probleme? În lipsa unor dovezi concrete, rămâne ca singur mijloc cert o severă observație formală, mai puțin a unor expresii, cât a grafiei, a punctuației, a morfologiei și sinaxei particulare, a stilului, raportându-ne totdeauna însă, pentru comparare și concluzie, la texte sigure autentice și din absolut paralelism temporal. Este, fără îndoială, o operație nu ușoară, nu totdeauna posibilă și, până la sfârșit, lăsând în spiritele

mai pozitiviste o urmă de neîncredere asupra identificării realizate.

Incontestabil deci că cea mai sigură, cea mai general valabilă identificare este cea făcută pe bază de documente. O scrisoare particulară, o pagină de memorii, un rând dintr-un volum de însemnări zilnice, o amintire pot releva lucruri remarcabile, pot identifica autori anonimi, pot scoate în lumină colaborări nemărturisite sau surse de idei, cum s'a întâmplat de atâtea ori. Din păcate, aceste contribuții prețioase au lipsit mai totdeauna la noi. Încât, ceea ce acum două decenii era poate încă posibil, acum, când toți contemporanii lui Eminescu s'au dus, e cu neputință de realizat și o bună parte din proza politică eminesciană ne va rămâne nesigură sau pe veci îngropată și neștiută. Este aici un ireparabil al cărui dramatism iubitorii de literatură nu se poate să nu-l simtă.

Ceea ce s'a întâmplat cu proza politică a lui Eminescu s'a putut întâmpla cu atâtea alte opere, cu atâția alți scriitori, fără ca până acum să ne dăm seama poate. Abla mai târziu vom simți că lipsește „ceva“, fără să putem preciza anume ce și de unde. Sunt atâtea fenomene, fie în domeniul literaturii, fie în alte domenii, la care colaborează direct sau indirect și alții decât cei ce stau pe primul plan. Câteodată cei din umbră au jucat un rol mai însemnat de cât cei ce sunt socotiți protagoniști. Iar mai târziu, când fenomenelor li se va scrie istoria și vor fi judecate, „ceva“ nu se va potrivea „ceva“ va fi ciudat, răsarit în chip neașteptat aparent, pentru că nu vom fi știut totul în fond.

Este și nedreaptă și nefolositoare aceasă îngropare involuntară, care aruncă într-o umbră definitivă bogății spirituale reale, forțe dinamice prețioase, a căror acțiune, poate modestă, poate subterană, poate anonimă pentru cei mulți, a constituit la un moment dat un factor determinant. Cu siguranță că și acum se găsește asemenea factori însemnați și necunoscuți, în literatura ca și în politica noastră, în filosofia ca și în știința noastră. Măine, pe de o parte rolul lor va fi uitat, iar pe de alta, cercetătorul obiectiv nu va putea reconstitui istoria credincioasă a fenomenelor, pentru că nu va avea toate elementele necesare identificării acestor factori.

De aceea, cei ce au lucrat, au colaborat, au văzut sau au auzit

sunt datori să vorbească, să scrie amintirile lor. Nu interminabilele conferințe sau nenumerabilele pagini în care neînsemnata persoană a fiecăruia este socotită ca centru al universului, dar să se dea realmente ceea ce poate constitui o contribuție la istoria evoluției spirituale a acestei țări, orice amintire personală, orice document care ar lumina oameni și fenomene. Toți „bătrânii“ vieții noastre românești au obligația de a-și da contribuția. Scriitorii în primul rând — în ce ne privește — sunt datori să scrie cu sinceritate istoria spirituală a vieții lor, să facă amănunțita relatare a germinării și realizării operelor lor, să recunoască influențele ce le-au suferit, să indice oamenii a căror apropiere a avut urmări în dezvoltarea lor, să arate lucrurile anonime sau uitate pe care le-au publicat sau la care au colaborat, să comunice tot ce știu în legătură cu confrății lor. Iar cei mai tineri să-și țină la curent ca de însemnări zilnice, din care să se vadă mai târziu nu numai dinamica vieții exterioare, cât mai ales frământările lăuntrice, problemele de conștiință artistică, lecturile cu influențe sau reacțiunile produse de ele. Cine nu crede în importanța acestor mărturii, să la cele două volume de Însemnări zilnice ale lui Maiorescu, care sunt totuși necomplete, încă la începutul lor, amestecate cu multă politică, și se va convinge.

Dacă cei de astăzi nu vor înțelege folosul ce va ieși din această îndatorire ce o au pentru că au avut norocul să fie niște protagoniști ai spiritualității noastre, să trăiască în preajma unor oameni aleși sau să cunoască unele amănunte pe care nu le știe oricine și ale căror efecte n'au fost strict intime, nu peste multă vreme cei ce vor urma vor avea tot atâtea greutăți în legătură cu anumite detalii din opera d-lor Sadoveanu sau Rebreanu câte au cei de acum să identifice paginile lui Eminescu sau să precizeze care din cele două versiuni ale Tiganiei este ultima realizată de Budai-Deleanu.

„Bătrânii“ să vorbească, deci!

Fixier

Franz Grillparzer, celebrul dramaturg german, autor, printre altele, a dramei istorice „Königs Ottokar Glück und Ende“, (Soarta și sfârșitul Regelui Ottokar), se pronunță undeva despre istorie, în felul următor:

„Ce este istoria, decât felul în care spiritul omului întâmpină evenimentele care sunt pentru el de nepătruns; felul în care el leagă ceea ce se potrivește Dumnezeu știe cum; felul în care înlocuiește ceea ce este de neînțeles cu ceva comprehensibil; felul în care el își împrumută concepțiile, de o finalitate exterioară, unui tot care nu cunoaște decât finalitate interioară; felul în care el admite hazardul acolo unde funcționează o mic de cauze mărunte?“

Tot omul își are finalitatea sa particulară, în așa fel încât mii de direcții aleargă unele lângă altele în linii curbe ori drepte; ele se întretaie, se înlănțuiesc priindu-și sau împotrindu-se una alteia. Înaintea și dau îndărăt, și iau în felul acesta, una alături de alta, caracterul de hazard, făcând astfel imposibilă demonstrarea unei finalități decisive în evenimentele care ar îmbrățișa omenirea întreagă, dacă lăsam la o parte influențele fenomenelor naturii!“

Grillparzer vorbea de istorie, adică de posibilitatea de a interpreta fenomenele aparținând trecutului omenirii. Concluzia sa sceptică încită întrebarea dacă asupra fenomenelor prezente ale acțiunii umane în genere, avem mai mulți șorți de a ne pronunța just. Nu cumva întâmpinăm evenimentele a căror finalitate intimă ne scapă, cu cadrele nestabile ale propriilor noastre finalități?

Impenetrabilitatea faptelor istorice nu este deopotrivă impenetrabilitatea faptului politic actual? Știm doar, decând Nae Ionescu și gândirea lui răscolitoare au intrat între categoriile judecății noastre, că istoria este semnul unor finalități, ale căror încarnări organice ascultă de legi străine individului. Impasul în care s'ar găsi, realizând gândul acesta, spiritul partizan, ar fi preludiul trecerii înspre criticism. Numai că spiritul partizan nu-și pune întrebări de felul acesta.

JONNATHAN SWIFT, acest Gulliver în țara piticilor intelectuali care n'au înțeles din scrisul lui decât că există intenții satirice și situații hilare, care să le scuture burțile în hohote, scrie undeva despre o baracă de bălci, care purta deasupra ușei

inscripția: „Aici se poate vedea elefantul cel mai mare din lume, cu excepția lui însuși“. Hilara întorsătură de frază a inscripției cuprinde însă mult skepsis filosofic. Cel mai mare dintre elefanți va avea totuși întotdeauna un adversar: propria sa măsură — pe care nu și-o va putea întrece nici odată.

În cazurile bine cunoscute de „elefantiasis“ psihologic, de hipertrofie megalomană a eului, admirația pe care „N'importe qui“ vrea s'o stărnească în cugetele celorlalți, va avea o frână, matematic funcționând, întru inhibiția aplauselor: comparația cu propria măsură a celui ce se ojeră admirației.

Căci, în definitiv, cel mai mare elefant din lume este cel mai mare elefant din lume pentru că încă nu există un alt elefant care să-l întrecă. Intre existenți și posibil, comparația desavantajează întotdeauna realitatea.

Goethe, vorbind despre vorbele unui grădinar de Curie legendară, ni le relatează paradoxal de just:

„Putem uneori forța natura, dar n'o putem constrânge“.

Este prea mustoasă de sensuri contradictorii aparentă, ca să mai suferă vreun comentariu.

Nu amintim de vorbele fenomenalului personaj din Maestrul Cântăreți a lui Wagner: Hans Sachs. Acest „Schusser und Dichter dazu“, cum este conștient în drama muzicală pomenită, are odată formularea de o intuiție profundă a adevărului: „...toate lucrurile mari, spune el, nu progresează fără puțintică iluzie“.

Rolul de ferment al oricărei acțiuni omeniești pe care inspiratul acesta, biet ciobotar căruia filistinismul cultural nu i-ar fi permis desigur să-și ridice nasul mai sus de sandală („...ne sutor ultra crepidam“) a fost rostit de Apelles pentru uzul filistinilor raționaliști din România secolului nostru! — Îl întuiește nedreptății, hulei iluzii, este în fond tocmă ceea ce postulează oricare idealism volumarist. De altfel, adevărul acesta îl înecăcă și detractorii săi: fără să se creadă Auguste Comte, nici un dascăl de pozitivism arierat n'ar agita magistral ferula de beller, ca pe un sceptru al magnificenței rectorale academice.

„Puțintică iluzie“ intră așadar și în autocritica propriei tale „lucidității“. Și o țară de sentimentală supraprețuire stă la baza până și a celei mai lucide afirmări a raționalismului dorit.

LAFCADIO

Delimitări logice: Misticismul

de ION FRUNZETTI

Se abuzează de câteva timp, și nu întotdeauna cu părintească îngăduință față de ceea ce el cuprinde, de termenul „misticism“.

Problema cauzelor abuzului și implicațiile sale de alt ordin de cât cel al cugetării, nu ne interesează. Că se combate în încriminării „misticism“ un mod de viață, o credință ori un sistem de critică literară, sunt fapte care nu ating preocupările noastre, nici nu ne suscită interesul. Socotim de prea mult timp că oamenii aparțin, cu sau fără vreau, mai mult prin structură decât prin de liberare, unui fel de a fi, care le este preexistent și determinant și dinlăuntrul căruia — oricât spuză de obiectivitate și-ar trage pe tota teoretică — nu pot evada. Așa cum cineva este blond, este ciocolatie, este mediteranean sau nordic, este țargoveț, este filandez, fără ca atributele acestea să le fi câștigat în urma unei deliberații, tot în același chip el este filozof — sau este anti —, ca prefix, este „fob sau „fil“, ca sufix, este adică pro sau contra, față de fiecare aporie atitudinală, mai înainte chiar de a avea timp să se pronunțe. Apartenența este predeterminată prin complexul

condițiilor de toate ordinele, în virtutea cărora filintează individul respectiv.

Nu ne interesează așa dar, de ce d. X, în sferă politică, gândeste într-un fel anumit; dacă este consecvent față de modul său de a gândi estetic sau etic sau logic, stilul gândirii politice a lui X este justificat intern și ireducibilitatea atitudinii sale nelindioasă. Discuția devine deci inutilă, dacă nu primejdioasă. Intransigențele sunt lesne previzibile.

Dacă însă nu vedem rodnicia cercetării cauzelor apartenenței sau protivniciei cuiva față de o idee, atunci când e vorba de buna sa credință în discuție lucrurile se schimbă.

Se știe că unul din modurile de a nu fi onest-teoretic, este păstrarea voită a unui echivoc, pentru a-l putea specula.

Cufurile de mitralieră cu marca de fabrică a „rafiunii“ pe țevă, improasă periodic și copios „misticism“ în literatură, luând în bătaia puștii, obiective care numai cu greu ar putea fi socotite că fac parte din aceeași categorie.

(Urmare în pag. 3-a)

Cronica dramatică

TEATRUL LUPA ȘI LUMINA: „MUȘCATA DIN FE-REASTRA” de VICTOR ION POPA

Reluarea piesei d-lui Victor Ion Popa a fost întâmpinată de același nedesiminit succes, care a însoțit întotdeauna cariera acestei „un fel de comedie” — cum o intitulă autorul.

Succesul e de la sine înțeles. Piesa d-lui Victor Ion Popa a intrat de mult în repertoriul pieselor de calitate ale teatrului românesc. Și după cum „Velerim și Veler Doamne” rămâne o operă de culme, a romanului românesc, așa „Mușcata din feastră” este una din cele mai bune piese ale literaturii dramatice originale.

E inutil să mai facem aici alte aprecieri privind talentul și priceperea d-lui Victor Ion Popa, unanim recunoscute și atât de prețioase teatrului românesc; ne vom mărgini deci să notăm că interpretarea și punerea în scenă au fost la înălțimea textului de excelentă calitate al comediei.

D-l Al. Giurgaru rămâne același mare comic — poate unic în privința naturalității sale, (care cum scria cineva, a fost luată multă vreme drept „talent”, în timp ce nu era decât „geniu comic”). Toate rolurile interpretate de d-sa devin mari biruințe personale.

D. Ion Manta a desăvârșit o excelentă compoziție în rolul preotului. N'a fost o surpriză: d. Manta n-a învățat — încă din „Volpone” în care a izbutit o adevărată creație — să-l considerăm ca un actor de mari posibilități.

Numai cuvinte de laudă pentru doamna Florica Sterescu, ca și pentru doamna Joulou Pavelescu, care, în rolul de travesti al elevului de liceu, sportiv și „antiromantic”, a recitat aplauzele și simpatia sălii.

Excelent a fost d. Valentin Gustav în rolul lui Radu. Un actor pe care am vrea să-l vedem mai des.

D. Ion Gheorghiu a fost simpatic și amuzant în schița sa, vag bufă, iar d. Popa Miha a emoționat și a smuls aplauze și lozote de râs. Un actor extrem de interesant și cu o frumoasă gamă de posibilități.

Cuvinte de laudă pentru doamna Emilia Predescu.

INTERIM

Dragoste și Moarte

(Urmare din pag. 1-a)

Poezia nu e cuvinte, ritm, melodie — ci umblătură chinată prin intermedii pure; poezia este prometeizarea facultăților nebuloase ale unui singur om. Toate aparțin artistului, acest semizeu — care nu poate fi identic cu tine.

Dar și tu poți fi artistul propriei tale existențe, dacă îți speculezi extravaganțele și anomalii. Adesea, viața omului oarecare e mai diversă și mult mai complicată. Pentru că, deși le lipsește geniul sau harul, le revine în schimb destinul uzor vieții cumplite. Chiar banalitatea, pe care o ignorăm și o urâm, e foarte dramatică.

În schimb, ceea ce vine greu să știm, oamenii banali au mai mult darul de a-și iubi trupurile. Și asta este extraordinar de mult. („Dați-mi acum suflatul unui sclav din suita împărătească a lui Ramses al doilea sau imprumutați-mi inconștiența geografică a unui marinar de pe corabia lui Columb — și vă crez o nouă civilizație egipteană sau vă descopăr o nouă Americă”).

Sunt oameni cu trupul prea indicat spre orizontalitate, de aceea fericirile lor sunt umile. Dar și așa moartea le cuprinde orice iubire laterală, afară de

aceea a cârni careea se sacrifică.

Să se plimbe cineva din zori până dimineața pe străzile Capitalei, să nu înfrunte nimic, să nu determine nimic, să lase totul să decurgă așa cum e scris — și se va convinge că nu există carte mai dinamică, mai fecundă, mai pasionantă — decât cartea străzii, cartea existențelor întâmplătoare.

Oare cu ce se deosebește eoul din cărți de oricare anonim ce-și ucide amanta sau copiii? care este limita dintre odiseea antică și experiența oărcăului soldat german împins dela Warwick în Creta? Peste tot, în nădrul zilei și în pesteră miezului de noapte, ne urmărește strigoiul propriei noastre cârni, sublimul și abjectul acestei singure certitudin! Căci iubirea corporală sublimăază toate pasiunile (de artă, poezie, aventură). În clipa aceea de potență vibrantă, se uită toate amintirile, nostalgiile, toate iluziile. Există acest prezent concret, demn de orice altă revelație.

Atunci dacă s'ar putea muri definitiv, în momentul acelei sfâșieri moleculare și a anularii spiritului. Atunci moartea ar fi cu adevărat un triumf. Dar și așa moartea le cuprinde pe toate și le desființează.

Iubirea și Moartea sunt prea eterne, ca să ne mai înspăimânte. Istoria, civilizația, viitorul nostru decadent — toate provin sau vor proveni din înclăstarea și paralelizarea trupurilor. Chiar Artichrist va fi o stăpînire a iubirii, iar noi niște bieți strigoi ai morții!

LAURENȚIU FULGA

Teatrul Național din Iași la lucru

Actorii Teatrului Național din Iași, sub direcția de scenă harnică și pricepută a talentatului director de scenă N. Massim au pregătit încă din primăvară repertoriul viitoare stagiuni.

S'a repetat „Femeia îndărătnică” de Shakespeare cu Margareta Baciu și Ștefan Ciubotărașu, „Sfânta Ioana” de Bernard Shaw cu Elena Petrăchescu, „Avarul” de Molière cu C. Ramadan, toate în regia d-lui Massim. În regia d-lui Fernando de

Cruciatti, s'a repetat „Fiica lui Iorio”, cu T. Călin.

Repetițiile vor începe efectiv pe ziua de 18 August. Din repertoriul românesc se vor relua „Vlaicu Vodă”, „Cruciada copiilor” de Lucian Blaga și „Acolo, departe” de Mircea Ștefănescu.

Repertoriul clasic va fi prezent prin „Wilhelm Tell” de Schiller, „Mincinosul”, de Goldoni, etc.

Se va relua marele succes din stagiunea trecută: „Meșterul Manole” de Lucian Blaga.

PROGRAMUL TEATRULUI NAȚIONAL

va fi tipărit anul acesta, sub forma unei reviste lunare și se va bucura de colaborarea permanentă a frunzișilor scrisului și teatrului românesc.

Știm că ideea aceasta a mai fost pusă cândva în circulație, căpătând chiar un început de înfăptuire.

De astă dată, nădăjdindu-mă că autoritatea d-lui Liviu Rebreanu va face să dăinuiește revista a cărei apariție o vestim, până când programul Teatrului Național va deveni programul spectacolului român din tot cuprinsul țării.

Nevoia unui îndreptar al vieții noastre artistice, fiind tot așa de simțită în rândul spectatorilor ca și în rândul oamenilor de teatru, socotim că în împrejurările actuale, apariția unei reviste care să înfățișeze efortul dramaturgilor, pictorilor decoratori, regisorilor, muzicanților și tuturor slujitorilor scenei, capătă semnificația unui luminos act de cultură.

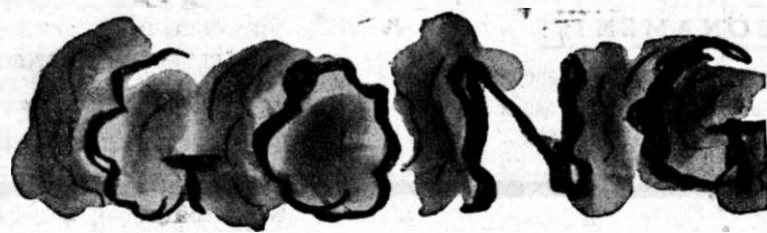
Iată pentru ce așteptăm acum cu nerăbdare sporită, deschiderea stagiunii Teatrului Național, trimițând poetului Teodor Scarlat, secretarul literar al viitorului program, urarea noastră de izbândă.

DOMNUL GRIGORE MĂRCULESCU

artistul pe care de atâtea ori l-am aplaudat, ca interpret al marelui repertoriu, pe scena teatrului Național, e de câțiva vreme interpretul simțimentului care înfrățește azi în eroism și în jertfă întreaga suflare românească.

Domnia sa cutreără țara, în fruntea unei echipe strălucite, purtând din triumf în triumf, comedia reputatului autor german Franz Schöthan, cunoscută la noi sub titlul „Cămerele d-lui Prefect” și jucată de nenumărate ori pe scenele românești, în localizarea atât de reușită a maestrului Paul Gusti.

Și la fiecare popas, d-l Mărculescu, rostește înainte de spectacol, cuvântarea pe care o reproducem aici, ca pe un docu-

ment de preț, la îndemâna celor ce vor sporta cândva cu pagini noi, istoria teatrului românesc, atât de bogată în fapte patriotice.

Transcriem:

Onorată asistență,

Înainte de a ridica cortina, dorim să vă împărtășim câteva cuvinte — nu ca o justificare a prezenței noastre aici — căci după cum foarte bine știți și Domniile Voastre, în toate țările care suferă de urmările războiului — mișcarea teatrală n'a încetat, ba dimpotrivă. Pentru acest lucru D-l Director General al Teatrelor, eminentul romancier și academician D-l Liviu Rebreanu, ne-a trimis cu această reprezentare de înveselire și destindere, socotindu-o ca împlinirea unei adevărate misiuni.

Când o țară duce un război sfânt, cum este al nostru, viața, — bine-înțeles fără aspectele ei frivole — trebuie să continue.

Aceasta este seninătatea omului, tare pe credința lui și sigur de biruință.

cările lor; căci nimic temeinic nu se poate înfăptui astăzi și nimic nu înobilează mai mult, decât suferința.

Iar celor care au plecat din lumea aceasta, desăvârșită, să renască din sângele lor, le trimitem semnele recunoștinței și venerației noastre.

Pentru odihna suflărilor lor, vă rugăm să păstrăm un moment de tăcere.

Gândul nostru se îndreaptă acum cu recunoștință către Conducătorul Statului, D-l General Ion Antonescu, care în fruntea ostirilor poartă stindardul românesc din biruință în biruință pe pământul nostru în veci desrobbit.

Eri Bucovina, azi întreaga Basarabie.

Închei aceste cuvinte, aducând tânărlui nostru Suveran, Majestății Sale Regelui Mihai I, urările noastre fierbinți, ca Domnia Lui să se întindă asupra întregii suflări românești, într-o Românie deapaură fericită.

„ȚĂRANII”

e titlul piesei cu care se va inaugura viitoarea stagiune a Studiului.

Premiera acestei piese, va consacra — ni se spune — un autentic autor dramatic.

Pe d-l Andrei Corteanu.

40 DE ANI DE TEATRU,

se deapănă, cu toate luminile și umbrele lor, în cartea de amintiri a regretatului Petre I. Sturdza. Dar spovedania acestui artist de obârșie domnească, este pilduitoare, mai cu seamă, prin credința sa în nobila misiune a teatrului, care l'a învrednicit să-și cucerească într-o lume plină de prejudecăți, lângă blazonul familiei din care obârșea, un blazon propriu.

Tinerii noștri actori, câți se îmbulzesc azi pe treptele gloriei, au datorită să citească atenți cartea lui Petre Sturdza.

S. D.

Ecranul

CINEMA SCALA: „BESTIILE ROȘII”

„CAPRICII”

Mi-ar plăcea teribil de mult ca filmul prezentat de Cinema „Scala” să poată fi văzut de cei de pe front. Să sperăm că va fi reluat la sfârșitul războiului. De altfel cinematografele din Basarabia și Bucovina n'ar putea găsi un film mai nimerit pentru deschiderea stagiunii.

Mărturisesc că nu m'am dus cu prea multe speranțe la premiera lui. Poate, din cauza reclamei. Nași putea explica, de ce mi-a intrat în cap că un film căruia i se face multă reclamă, trebuie să fie slab.

„Bestiile roșii” e nu numai magistral regizat ci și bine jucat. De subiect nu mai vorbesc. Mi-ar fi plăcut însă, ca în alegerea interpretelor, regisorul să caute pentru rolurile antipatice, niște actori cari să ne înfățișeze niște bolșevici, cu un fizic ceva mai fioros...

Camila Horn este, fără discuție, o actriță ale cărei posibilități se vădesc a fi extrem de variate. Sperăm s'o revedem cât de curând. Alături de ea contribuie la succesul filmului Theodor Loos, Werner Hinz, Fritz Kampers.

Aplauzele spectatorilor la „scenă deschisă” vorbesc dela sine acestui film ideologic de actualitate.

Succesul filmului nu-i datorat numai fermecătoarei Ann Sheridan, cum se afirmă, „prin târg”. În „Capricii” ne este înfățișat un subiect, a cărui profunzime e „camuflată” de o serie de întâmplări vesele, ce par a nu avea altă menire decât aceea de a distra ochiul.

Regina sex-appellului are însă într-această comedie, plină de învălminte pentru „generația de azi” — o siluetă mult mai puțin plină decât în filmele anterioare.

Pe-atunci nu era oare încă decretată ca cea mai ispititoare fiică a Americii?

Marsha Hunt, actrița pe care o compătimeam într-una din cronicele trecute de a se fi specializat numai în roluri de femei nenorocite, ne-arată că știe să și rădă, în frântura ei de „rol fericit”. Ca și spectatorii, cari stau să mai vadă odată filmul.

(Cei pricepuți în materie de ski s'au întrebat însă de ce la puținele coboriri cari nu erau luate din diverse jurnale germane, sgo-motul făcut de skiurile cari alunecau pe „zăpadă moale” era a unor „bețe” ce evoluază pe „zăpadă înghețată”.)

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ORGANIZAREA MUZICALĂ A ROMÂNIEI, O NECESITATE NAȚIONALĂ

Statistica este câteodată mai elocventă decât cele mai meșteșugite argumentări.

Câteva cifre, câteva concluzii directe și orice replică este exclusă.

Ca de pildă, în privința vieții muzicale a aproape întregii noastre provincii, dacă lăsăm să vorbească...

borderourile drepturilor de autor din arhiva societății, compozitorilor români.

Alegem un oraș, altul, multe altele: Tecuci, Râmnicul Sărat, Bărlad, Botoșani, Călărași, Slătina, și aproape oricare altul, alafăr de un infim număr de orașe mari relativ privilegiate. Deschidem scriptele respective, serii de pomelnice de execuții muzicale care comportă vârsă-minte de drepturi de autor, incasate, precum o dreaptă lege hotărăște, de agenții societății, și citim, invariabil: cinematografe, restaurante, „petrecere”, serată, bal și iarși cinematografe, și iarși serată și bal, și alt nimic.

Iată viața muzicală a provinciei. Iată viața ei artistică. Iată un aspect categoric al orizonturilor ei culturale și spirituale. Restaurant, serată, bal!

Cuvintele concert, concert simfonice, operă, operetă, balet, sunt condamnate să nu facă parte din vocabularul deprănt al acestor triste borderouri.

Este o stare de lucruri care nu se poate îndrepta singură. O acțiune energică, luminată, perseverentă și sistematică trebuie pornită în cel mai scurt timp. Neamul românesc, care a germinat atâtea talente, care e apt să asimileze din plin roadele celor mai alese ogoare ale culturii, tineretului setos de a înțelege și simți bucuriile celor mai frumoase făruri ale cugetului omenesc, merită un mediu superior, un mediu plin de dezvoltării lui spirituale, înălțării lui printre marile popoare de cultură și înaintat nivel de viață intelectuală și artistică.

Un centru de muzicalizare a țării, trebuie creat. Locul lui pare să fie la Ministerul Propagan-

dei, căci nimic nu va însemna o mai strălucită valoare în preluarea lumii înconjurătoare decât această acțiune de organizare a muzicii în România. Urmând exemplele Italiei și Germaniei, se pot crea prin intermediul și sub oblăduirea acestui centru de organizare, o serie de asociații muzicale regionale, grupate în zeci de orașe, astăzi complet amorfe pe tărîm muzical, mâine putând fi micii focare de activitate muzicală vii și înfloritoare.

Abia atunci, schimbul de artiști, acela căruia îi revine misiunea de a stabili atât de adânc și prețioase legături între noi și marile popoare ale Axei, mijloc de apropiere sufletească din aceea pe care numai arta le poate desvălui, va putea fi desoșurat în toată amploarea și cu toată binefăcerea lui.

Astăzi, resursele ne sunt cu totul limitate. Schimbul artistic nu poate înflori. Și cum ar putea oare să fie altfel, atâtea vreme cât, orice oaspete străin, după ce a trecut prin București, Timișoara, Arad, Iași, Brașov și Sibiu, a epuizat România muzicală?

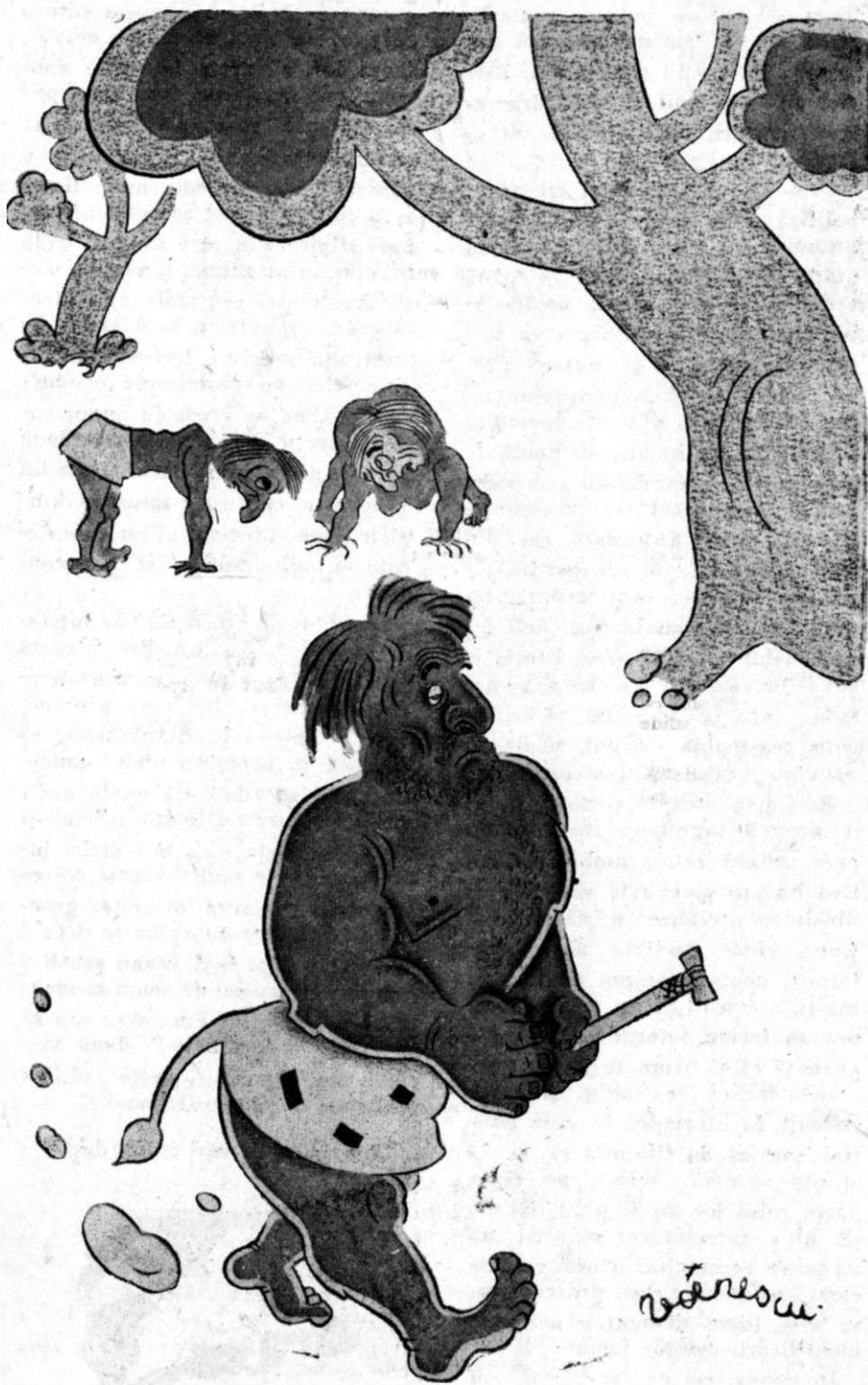
Însăși artiștii noștri nu pot avea continuitate în carieră. Nu au unde da concerte. Pierd obișnuința estradei. Vegetează și sunt expuși declinului și pieirei.

Muzica românească este în joc. Și, cu ea, un mare bun național, care riscă să se irosească, să se înnădușe.

Se impune de aceea o organizare muzicală a României, pentru ridicarea spiritualității artistice românești, pentru promovarea valorilor noastre din arta muzicii, pentru înzestrarea țării noastre bogate cu o cultură fără lacune, demnă de virtuțile ce-au fost hărăzite neamului românesc și de rolul pe care este chemat a-l deține în Europa a căror zori de regenerare se înalță, sub ochii noștri.

PREISTORICE

BĂTRÂNĂ: Nu mai știu ce să mai inventez oamni din ziua de azi; uite-l pe ăsta: merge în două picioare!

Note germane

„COMUNISMUL“

se numește o valoroasă lucrare de d. Franz Schuttlack. Prin ea, autorul realizează o acerbă și perfect susținută critică la adresa U.R.S.S.-ului. Documentat, daruit cu un stil plăcut, d. Franz Schuttlack împlinește un mare gol în demascarea celei mai sistice ideologii din istoria omenirii: comunismul.

„CÂTECUL CERTIE ÎNTRE VIAȚĂ ȘI MOARTE“

opera unui poet necunoscut din secolul al XVI-lea, merită să fie cunoscut și în traducere românească:

„Așa vorbește viața: Lumea-i a mea, pe mine mă prețuiesc florile și sburătoarele, eu sunt ziua și lumina soarelui. Așa vorbește viața: Lumea-i a mea.

„Așa vorbește moartea: Lumea-i a mea, strălucirea ta e numai o splendoare vanitoasă, stea și lună se cufundă 'n veșnică noapte. Așa vorbește moartea: Lumea-i a mea.

„Așa vorbește viața: Lumea-i a mea, și — cu toate că faci sicrie de marmură — totuși nu poți închide într'un sicriu dragostea. Așa vorbește viața: Lumea-i a mea.

„Așa vorbește moartea: Lumea-i a mea, eu am făcut o mare groapă, am născocit ciuma și războiul. Așa vorbește moartea: Lumea-i a mea.

„Așa vorbește viața: Lumea-i a mea, și fiecare mormânt trebuie să fie o brazdă de ogor, sămânța mea eternă cade în ea. Așa vorbește viața: Lumea-i a mea.

O poezie simplă, profundă, pe care-ai fi putut s-o semneze și-un Rainer Maria Rilke.

PÈRE DIDON,

un scriitor elvețian, citat în ziarul „Tara” al poetului Gr. Popa, scrie următoarele despre omul german: „Germanul e pierdut în azurul visului său și totuși, în același timp, se sbate foarte îngrijorat pentru interesele sale, pe care le rănduiește cu multă înțelepciune. În gândurile sale cu-

fipt în realități, și urmează calea omenilor cumpăniți și sănătoși“.

Pentru ilustrarea acestei afirmații, exemplificăm cu „Hermann și Dorothea”, una din cele mai profunde și încheiate opere ale lui Goethe. O caracterizare mai nimerită decât aceea a lui Père Didon pentru omul german, întruchipat în Hermann, flăcăul cântat de Goethe, nici că s-ar putea afla.

„FAUST“

opera într'adevăr nemuritoare a marelui poet dela Weimar, ispitește tot mai mulți scriitori români. După traducerea lui Nădejde, Ion Gorun, Soricu, iată

Goethe

una nouă — republicare perfect pusă la punct — de d-na Laura Dragomirescu, apărută în colecția „Convorbirilor literare”. Ne gândim dacă înzeștrăta autoare a acestei versiuni românești n'ar realiza un mare act de cultură traducând și trilogia wallesteiniană a lui Schiller, pe care „Teatrul Național” ar trebui s'o reprezinte neapărat în una din viitoare stagioni.

LITERATURA GERMANĂ

găsește un viu ecou în revistele românești. „R. F. R.”, de pildă, îi consacră o bună parte din cronicele sale. Tot ea a publicat destule traduceri din lirica germană, datorate d-lui Philippide. În numărul pe Iunie al „Revistei Fundațiilor Regale”, d. V. Beneș publică un instructiv și foarte frumos scris eseu, intitulat: „Măști de sub „Schrecken-stein”, pe care-l prefațază cu sugestivul „Krumme Linie — Sieg der freien Natur über die Regel” al lui Novalis. Intenția apologetică a d-lui V. Beneș față de romantismul german se conturează nu numai printr-o reală forță dialectică, bine strânsă în copile unui rigorism aproape științific, ci și prin afinitățile pe cari autorul și le manifestează în creațiile originale.

În același număr, d. Wolf von Aicheburg semnează un studiu documentat asupra lui Franz Grillparzer, unul din cei mai importanți dramaturgi germani.

TRADIȚIE ARTISTICĂ

În Germania, găsim numeroase familii de artiști. O puternică tradiție leagă de multe ori generații întregi din aceeași ramură de o artă oarecare. Familia Bach oferă un exemplu strălucit în această privință. Unul din fiii marelui Johann Sebastian Bach a fost un muzician desăvârșit — numai că un temperament nenorocit a făcut ca viața lui să se termine fără ca el să-și poată arăta măsura talentului. E interesant că sora pianistului filosof Schopenhauer a fost o delicată poetă. Născută la Hamburg în anul 1797, a murit în anul 1849. A frecventat cu asiduitate cerul literar al lui Goethe, cărui i-a și dedicat o poezie de adâncă venerație.

TEATRUL CONTEMPORAN

din Germania înregistrează mari succese — mă refer și la succesul de artă, nu numai la cel de public, care e incontestabil. Regretăm că teatrele noastre par-tiulare reprezintă piese evreomagiare în loc să apeleze la dramaturgia germană contemporană. O piesă de Johst sau de Jaray ar avea cel puțin tot atât de succes cât un... Vaszary. Dar unii directori de teatru se eramponează de ideea că publicul românesc e incapabil să înțeleagă o piesă bună. Numai că publicul se va răsbuna într-o bună zi și nu se va mai duce la teatrele unor astfel de directori.

PARAFRAZĂ LA UN VERS DE RILKE

„Ich glaubte dich viel weiter“, — scrie Rainer Maria Rilke, disperat de reversul idealurilor realizate.

Rainer Maria Rilke

Oare, dacă azururile cerului ar fi mai aproape de noi, am mai reuși să avem momente de dragoste, de bunătate, de nostalgie?

Elanul eternității rămâne valabil numai în parantezele unui timp limitat.

MIRCEA STREINUL

Don Quichotte

Fantastic deșirându-și lung umbra din perete, Se înalță din perne și boală Don Quichotte. Ardeau ca jarul ochii bătrânului netot, Dur se-arcuria profilul său aprig de erete.

În cușca îmbăcsită în care, cot la cot Cu Sancho, cu moșicci, sfârșea pe îndelete, El — ce slăvita luptă cu morile o dete — Spre-amurgul din fereastră se întinsese tot.

Căci dorul său din urmă îi arăta prin zare, Strălucitor de tânăr în zale suntătoare Alt Don Quichotte, mai mândru, de-acelaș vis atras, Ce părăsind pământul și răii toți și bunii, Schimbându-și Rosinanta pe'naripat Pegas, Cu lancia poeziei lovea în scutul lunii.

ION PILLAT

Note italiene

NICCOLO PAGANINI

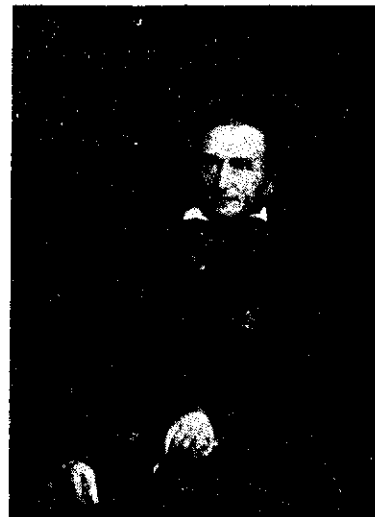
Dela moartea acestui vrăjitor de strune, au trecut 100 de ani; s'a stins în 1840 după o viață tumultuoasă, căreia soarta i-a dat din belșug o glorie și o popularitate necunoscută până atunci în câmpul artei. Cucerind rând pe rând orașele importante ale Italiei, — Roma și Napoli au însemnat pentru evoluția sentimentală a lui Paganini experiențe hotărâtoare — în urma numelui său care trecuse de mult dincolo de Italia, maestrul pășește și el frontierele patriei. Primul concert îl dă la Viena în 1828, concert în care trecuse de mult dincolo de Italia, maestrul pășește și el frontierele patriei. Primul concert îl dă la Viena în 1828, concert în care trecuse de mult dincolo de Italia, maestrul pășește și el frontierele patriei.

Metternich. Se oprește aici câteva luni unde se desparte de cântăreața Antonia Bianchi, soția lui, rămânând numai cu micul său fiu Achille. Durerea sau demonul triumfului îl îndeamnă să colinde toată Europa: Berlin, Monaco, Praga, Varșovia, Paris, Londra, Bruxelles, marchează tot atât de victorii. Săliile de concert erau neîncăpătoare, publicul entuziasmat nu mai păstra nicio conveniență, de și critica oficială îi e ostilă.

Paganini e atotputernic, e asemenea unui zeu care însușește coardele viorii. Figura îi era și ea stranie, neobișnuită; înalt și foarte slab, de o paliditate bol-

năvicioasă cu mâini lungi și albe, ca făcând parte din însăși muzica executată, încordate și nervoase, acum calme parcă mângâind sunetele, puternice uneori. Heine îi spunea „la morte vivente“.

Călătoria în Europa a durat șase ani; aplauzele și entuziasmul publicului Lau costat mult. Căci executând, Paganini nu rămânea pasiv ci trăia în intensitate fiecare acord, se sfășia. Cele aproape o sută de concerte l-au extenuat spiritual și fizic; obosit, Paganini mai trăiește încă șase ani. Compune Concerte, variațiuni, Capricii.

Niccolò Paganini

Incarnarea spiritului romantic în arta executării la vioară, Paganini posedă ceva din Berlioz, fiind în același timp corespondentul a ceea ce a fost Liszt pentru piano.

Un eveniment de importanță celui de anul trecut, n'a putut trece neobservat în Italia, țara muzicii. Paganini a fost comemorat cu mare fast în Genova, orașul său de naștere (1782). S'au ridicat în același timp nenumărați cercetători, doritori de a extrage din documentele vremii cât

mai multe și interesante note privitoare la viața și activitatea sa artistică. Căci Italienii nu văd în Paganini numai o figură trecută în legendă, ci un geniu de intensă umanitate, iar în călătoria triumfală prin capitalele Europei ei recunosc una dintre cele mai importante afirmări a artei și geniului italian.

„NUOVA RACCOLTA DI CLASSICI ITALIANI ANNOTATI“

e o colecție de nouă ediții ale clasicii italieni, editate de Casa Einandi, din care au apărut până în prezent două volume: „Rimele” lui Dante și „Citta del Sole” a lui Campanella.

Nu s'a făcut aceasta pentru că ar fi lipsit o colecție a clasicii italieni, ci, pentru că editorul — Giulio Einandi — nemulțumindu-se numai cu notele explicative date textelor, note care în trecut de multe ori însăși opera în ceea ce privește volumul lor, a voit să ofere publicului universitar — pentru care se îngrijește în deosebi editorul — altceva. Transcriem, fără a încerca să mai comentăm, câteva rânduri dintr'o măturisire a lui Giulio Einandi: „Era necesară o încadrare a fiecărei opere în timpul și activitatea autorului său, precedată de o substanțială introducere; pe de altă parte o notă finală asupra condiției textului și asupra edițiilor înaintașe trebuie să ușureze orientarea celui care se aprofundează în examenul filologic al operei.”

Ca o călăuză credincioasă pentru încercările critice anterioare, fiecare volum cuprinde o bibliografie esențială; în timp ce pentru a facilita consultarea volumului însuși se prevăd diferite indici, totdeauna potrivit cu tipul operei și a comentariului.”

SORACTES

CANTECE NOUI

Câteva nedumeriri

Nu ne putem da seama prea bine de ce tinerii poeți se sbat într'un univers atât de restrâns, nu ne putem da seama, deoarece probabil că suntem încă prea aproape de ei. Simțim însă foarte deseori că micul lor univers este într'adevăr mic, că formele lor te sufocă, melodiile lor sunt mai mult de greere, când de multă vreme poetul ar fi trebuit să înceteze de-a imita pe acest simpatice cântăreț. Suntem prea săraci și 'n afară de cei câțiva cari își fac loc în aceste coloane, nu mai vedem alte personalități. Poeții și-au asasinat posibilitățile, rezumându-se doar la câteva „leme”, care au început să semene cu acele terenuri virane, pline de praf și de nimic.

Dece oare? Dece, când în juru-ne viața e atât de dinamică, dece, când inima țării bate cu totul altfel de cât deblul lor cord? Să nu ne suim cu toții pe baricade, însă să deschidem ochii, mari, sinceri, pentru a vedea mii și mii de lucruri noi, de care va trebui să ne apropiem cu o altă înțelegere poetică, dându-le tuturor, marele și noul suflu liric pe care îl merită.

Tineri poeți, oare vă dați voi seama că omenirea așteaptă de astă-dată și altceva de la voi? Cheia magică de care este nevoie, o ține fiecare dintre noi, dar prea puțini sunt aceia cari știu ce au de făcut cu ea. Poezia timpului nostru va trebui să-și schimbe fața. Ermetici, elegiaci, oricum ați fi, nu uitați nici o clipă că lumea nu este numai aceea pe care vreți s'o vedeți în jurul vostru. Ea este cu mult mai mare, ea este cu totul alta. Și aduceți-vă aminte că bătrânul poet german, Eichendorff, a spus:

„Doarme un cântec în toate lucrurile
„Care visează mereu,
„Și lumea prinde să cânte,
„De-ași să afli cuvântul magic“.

Aflați cuvântul magic, faceți să cânte toate lucrurile, fiți poeți, fiți mai poeți de cât au fost toți marii voștri înaintași, pentru că altfel vă veți îneca în propria voastră bogăție verbală, care —

ea singură — nu a fost și nu va fi niciodată esența poeziei!

Intre cele câteva grave acorduri bărbătești care au răsunat în cadrul acesta, poate că lectorii noștri vor fi auzit și câteva muzicuțe. E vorba de puținele poezese pe care le-am publicat, dând loc unor melodii care au mai mult sunetul și savoarea unor poezii de album, decât a lirice adevărate. Fără a ne teme de o exagerare, putem afirma că aceste poezese sunt numai în flirț cu versul și nici nu cunosc rostul unei adevărate și fierbinți poezii femeiești — nu femeine! Tonul spre care merg ele e un ton minor. Intenția însemnării de față nu este alta decât de a arăta că până în clipa în care scriem aceste rânduri, nu ne-a fost dat să ne întâlnim cu o poezie care să atace cuvintele și înțelesurile cu gravitatea necesară unui asemenea act. Nu numai puținul dat la lumină, dar și corespondența din sertar, ne stă mărturie că poeta nu este creatoare, ci mai mult plisicată petică și alintată. Intre scrierile cu nume, dela Elena Farago la Madeleine Andronescu, au fost câteva condee care s'au realizat. Sunt versuri pe care nu numai că le preferăm, dar le simțim vibrând în carne, noi, ca un torent de sânge și de durere. Dar în rest, poate fi oare vorba de poezie? Nu, nu poate fi vorba de cât de gingașe flășnete, care încă nu au ajuns la înțelesurile cele mai adânci ale lucrurilor, cu toate că iscălesc în revistele zilei, cu toate că au scris maldăre întregi de vechi noutăți. Iată dece așteptăm o revelație. Aici sau aiurea, indiferent unde, dar pândim apariția femeii care să știe că înaintea ei au scris și altele, tragic, profund, învalvrat. Apariția ei va trebui să fie flacăra și nu va mai trebui să ne ducă cu gândul la pantofii ei de casă cu moț de puf, nici la cutia ei de pudră sau la grațiile din cafe-nă. Dar unde va izbucni oare gheizerul acesta?

Și restul nedumeririlor fără de răspuns, pe atâtădată!

ȘTEFAN BACIU

Delimitări logice: Misticismul

(Urmare din pag. I-a)

Astfel, toate confuziile logice, toate deficiențele dialectice și toate neajunsurile intelectuale ale umulei sau altuia dintre autorii trecutului prin purgatorii critice al raționalismului integral, sunt etichetate drept „misticism“.

Pentru a respecta spațiul strâmt pe care ni-l permite paginaturul, și pentru a nu lărgi inutil discuția, renunțăm la enumerări și exemple, identificând toate cele de mai sus în categoria „sub-logicii“.

Defecțiunile misticismului nu-mese așa dar astfel, ceea ce ajunge până la formularea logică. Procedând astfel, dacă o fac din rea credință, atacurile lor nu sunt valabile, din lipsă de obiect. Dacă o fac din deficiențe ale funcției teoretice, cad ei înșiși în categoria de ei numitului „misticism“. Dacă în fine n'au procedat, din cine știe ce pricină, deși ar fi avut posibilitatea, la definirea conceptului, suntem dispuși să o facem noi, pentru a evita confuziile de aici încolo. (Nu e într'adevăr, plăcut să vezi amestecări în aceeași cutăcuță pe Sfântul Augustin și pe Găgă Ionescu). Termenul „misticism“ poate desemna o metodă de cunoaștere, înscrinduse deci în ordine epistemologică, — poate apoi însemna un sistem soteric și poate însemna un fond temperamental.

Ca metodă epistemologică, misticismul este — uzual — cunoscut drept afirmarea putinței surprinderii supra-raționale a esenței ultime a realității.

Ca exercițiu soteric, este creștină în contopirea individului cu Totul Absolut, prin extazul conștiinței.

Ca fond temperamental, misticismul este totalitatea inclinațiilor psihice înspre cunoașterea supra-rațională ori înspre mântuirea individuală prin pierderea în „divin“.

Nici odată însă misticismul n'a fost, nici n'a fost luat drept un limbaj, un mod de expresie. Gânditori de structură mistică au utilizat cu deosebită abilitate dialectică deplină a rațiunii. Rațiunea este un mijloc de investigație și comunicare a rezultatelor ei. Poți stăpâni perfect mijloacele rațiunii, punându-le să slujească unei convingeri mistice. Misticismul nu este anti-raționalist, ci supra-raționalist, în sensul că el nu exclude rațiunea, ci dimpotrivă, o utilizează, însă fără să-i acorde roluri pe care nu le poate deține.

Misticismul nu e ignoranță, acolo unde este posibilă cunoașterea. Dar este afirmare a ignoranței raționale în sfera de domănie a resemnatului „ignorabimus“. Și mai este încercare de aprofundare a misterelor recunoscute ca mistere. Un solu de incorporare a necunoscutului, pentru a putea opera cu el.

Mistic nu este cel ce nu ajunge până la rațiune, ci cel care nu se mulțumește cu ea, constatăndu-i banalitatea universală, în încercările care-i depășesc forțele. Raționalismul slăvit nu este al raționalis-

mului care se încapățânează să crească într-o înălță verificată nepuțincoasă dela anumite limite înaintea. Realist este gânditorul care delimitează treburile rațiunii de cele ale credinței, când e vorba de investigație, cerând fiecareia ce poate da, și neamestecându-le planurile.

Cine abordează atitudini false, crezând pur și simplu, când poate verifica experimental și induce logic, este tot atât de culpabil ca și cel ce raționează, acolo unde n'are țărături de experiență.

Și unul și altul sunt deficienți. Primul, „misticul“ în limbajul demascat la început, este incapabil de utilizare a rațiunii. Cel de al doilea este incapabil să-și dea seama de inadecuatele mijloacelor sale. Sunt oare „mistici“? Românul zice că sunt sărăntoci cu duhul. Dând logicele ce este al logice și misticele ce este al mistice, împlinim un postulat al rațiunii: suam cuique. Neintervenționismul trebuie înțeles, nu ca o neputință a logice și misticele de a se ajuta reciproc, dar ca o interdicție a fiecăreia de a încălca domeniul celeilalteia, când e vorba de cunoaștere.

Când e vorba de expresie, putem reda aforistic silogismele rațiunii, fără să fim pentru asta mistici, după cum putem transpune silogisme convingerile iraționaliste ale misticismului nostru, fără să fim mai puțin mistici totuși.

ION FRUNZETTI

Mai

Suspine dulci din muguri scoate Maiul
Ca depe buze crude de copil.
Dă fuga, măi ștregurule, April,
Că a'nceput să-ți cânte singur naiul!

Mânzul de vânt, în crâng scăpat din hamuri
Nechează, fără frâu și fără șea.
Ce uriaș motan se va juca
Cu motăceii atârnați de ramuri?

Răspântii largi clipeșc din gene
Și se gâtesc frumos cu flori de măr;
Din cenușă o briză mică'n păr
Și-a adormit pe fruntea ta, de lene.

Pe podul mic te simți de tot aproape
Și luncă-m pe părții de ispită.
Cerule ne-aruncă-o cracă înflorită
Ca să ieșim, căci am căzut în ape.

VASILE CULICĂ

Final

Pe plusuri moi de ape și de volburi
Ne-om odihni odată albe tample,
Cum lenevesc amurgurile'n colburi
La'necrușarea drumurilor simple.

Mătăsuiri negre mângâia-vor, blând,
Uscata carne'tinsă peste oase;
În ochi vor crește ierburii somnoroase
Și păsări mari de ceramici prin gând.

Un alt parfum ne va înconjura
Mai straniu, mai puternic și mai fin,
În inelar sclipi-va un rubin,
Brățări de-argint pe mâna ta...

Și-mi vor părea puțin sau deprisos
Aceste flori de negurațec lux;
Oceane mari scădea-vor în reflux,
Iar noi ne-om pierde'mbrățișați, mai jos...

ȘTEFAN AUG. DOINĂȘ

Cu poetul D. IOV DESPRE BASARABIA

În primul rând, — Sufletul scriitorului și destinele neamului — Amintiri despre Soroca — Debutul literar — Scriitorul favorit — Cartea cea mai dragă — Proiecte — Cea mai frumoasă amintire — O datorie de împlinire

Convorbirea cu poetul D. IOV a însemnat din capul locului — o intrare în viață!

În răstimpul de câteva ore am trăit neasemuit de luminoase amintiri ce ne-au îmbătat inimile la fel de tare, amândurora. Ceasul nu mai era al regretelor, căci drumurile de atunci s'au întors mai albe iar noi ne-am regăsit pe marginea înflorită a celui dintâi, fericiți... Aveam pasul în cadență și un obiectiv unic: Basarabia!

Intru slava aceleiași mult adorate Basarabii, poetul Iov și-a închinat clipele și entuziasmul celor mai frumoși ani. Meleagurile provinciei îl cunosc toate ca pe un statornic prieten bun. Zarea cerului moldovean, boltită dinspre cerdacul căsuței din Soroca, până în spre Hotin și dincolo spre mare, a pogorât, iluminându-l, deasupra gândului și caetului său de versuri adeșori, mângându-i fiecare vis de artă. Și arta poetului n'a cunoscut alte îndemnuri. Dela răscolitoarele nostalgii ale Căpitanului Basarabean și până la paginile recentului volum de proză Priveliști din Basarabia, în care neîncetată dragostea s'aprinde întreagă dar cu incântătoare discreție, ceea ce face să ne pătrundă mai mișcător, totul imprimă impresia certă că singura disciplină din viața sa este predelecția (exclusivă) pentru acest pământ. Într'un cuvânt, cântărețul sufletului basarabean în sensul cel mai mare și cel mai bun. Pentru Basarabia poetul D. Iov a ars, necumpănit, luminosul său holocaust...

Nu sunt în stare să însemn aici nici urmă din lumina, transfigurarea, bucuria fierbinte, lacrimile ce-i inundau ochii, vorbindu-mi; cuvântul „Basarabia” avea în glasul scriitorului și în ael ceas un accent aproape religios. A însemnat mai mult decât o confesie. Rugăciune pentru sufletul Basarabiei reînviată.

I-am vizitat orașul de reședință și de poezie, într'un amurg de August, acum câțiva ani, când aceleaș tentări și încântări mă mănau să ascult pe aceleaș drumuri, un cântec la fel... Scriitorul era plecat, dar îmi rămăsese în schimb casa și Soroca — amândouă bunuri numai ale sale — pentru mine...

Înaintea de a intra în țară, pe drumul coborînd panta — priveliștea s'a desfășurat într'un luminos pastel de verde, negru și alb: pomi, case, acoperișuri. Culoarele, cele dintâi, ale autenticului sat românesc. Până și moș Pintilie, cel care m'a însoțit spre locuința poetului, avea țări albi și plete de plăși sub o căciulă zdărnă mo-

cănească. Cum se putea să nu recunosc în moș Pintilie un om de-al scrisului d-lui Iov? — lucru pe care mi l-a confirmat mai târziu autorul însuși.

Nici n'am băgat de seamă cum a coborât amurgul, ca în poezie — violet, peste Soroca, rai dintr'un nuc al căsuței cu cerdac, cântecul privighetorilor a pus stăpânire pe lume. Și iarăși totul e bătut de lună și de tăcere. Numai din când în când unduște pe o aripă de vânt mai târziu — presimțire a Nistrului apropiat — s'au molcom, binecuvântat de țarină românească, îmbelșugată. Exact ca în scrierile d-lui D. Iov, fiindcă arta sa și găsește în felul acesta o expresie din cele mai calde, mai esențiale, având totodată o încredere fără margini în resursele ei.

Ceea ce dovedește de altfel și destăinuirile d-sale, aici de față.

GEORGE DORUL DUMITRESCU

SUFLETUL SCRITORULUI ȘI DESTINELE NEAMULUI

Eu socotesc că fiecare scriitor trebuie să meargă pe aceiaș linie cu năzuințele neamului său. Mai ales în anumite vremuri, cum sunt aceste sfinte pentru noi toți. Dar trebuie să fac o tristă mărturisire: în anii din urmă scriitorii, nu toți, bineînțeles, au absentat dela datoria pe care le-o impunea țara.

BASARABIA NOASTRĂ

Sunt legat de Basarabia prin toate fibrele inimii mele. Nu mi-a fost nimic mai drag decât Basarabia. N'am iubit mai cu aprinsă patimă altceva decât pământul acesta dintre Prut și Nistru, cu tot farmecul lui, cu oamenii lui buni, primitori,

Vissarion, Ion Minulescu, George Gregorian, C. Ardeleanu, Ion Marin Sadoveanu și alții, vorbind despre Basarabia. La Suceava, când am spus: „Azi se împlinesc 23 de ani de când Basarabia s'a unit cu Patria-mamă” — întreaga asistență, formată din Bucovineni care în 1917-1918 activaseră acolo, au început să plângă. La Turda, la Alba-Iulia, la Sibiu, la Deva, la Pietroșani, la Piatra Neamț, Bacău, Fălticeni, Călărași și Iași pretutindeni am înțeles cât de iubit este străvechiul pământ basarab. Au lacrimat cu mine odată, în timp ce rosteam

Cetatea Soroca

„Au înflorit castanii la Soroca”. La Lugoj sala a fost așa de mișcată că eu însumi mi-am pierdut șirul. La Turda Severin, în banca întâia, un general plângea. Am aflat că-l cheamă Mitrănescu și că s'a purtat cu adevărat ostășește, când cu retragerea din Bucovina.

Pentru „Basarabia noastră” am avut cinstea să fiu însărcinat a vorbi la Radio, la 27 Martie împlinindu-se 23 de ani dela Unire. Am vorbit, printre altele, și despre Moldova până la Bug. Am vorbit Duminecă și Joi, Legația sovietică a protestat la Ministerul de Externe. Cum conferința fusese aprobată de d. General Antonescu, Lavrentiev a fost sfătuit să se adreseze Conducătorului Statului. Dealtfel acest Lavrentiev mai protestase odată împotriva mea, când la Breaza, la o serbare, cineva declamase versuri ale mele.

Dar să las să se așeze colbul pe aceste amintiri, ca mai frumoase să-mi pară dacă va fi să le răscolesc într'un târziu.

AMINTIRI DESPRE SOROCA

De unde să încep?... În cel mai fermecător orașel al Basarabiei am trăit 20 de ani. Scriul meu i-a dat numele de *Sîmaia Basarabiei*.

Ce minunat orașel pe malul Nistrului, cu podișul Podoliei în față, cu Cetatea

strajă la hotare, cu dealurile podgorite în spate, cu stânci maestoase stăpâne pe zări, cu livezi bogate, cu pădurea Trifăuțului și cu chilița săpată în pieptul de piatră, mai sus de podul Bekirului.

Ca fost de două ori prefect, mi-am legat sufletul de acest județ de mazăli și de răzeși.

Stam într'o casă pe deal, între vii, la intrarea în oraș. Aveam un cerdac de 32 de pași lungime. În cerdacul acesta a stat Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Cincinat Pavelescu, N. Dunăreanu, Ștefan Ciobanu, Mareșal A-

Cetatea Soroca

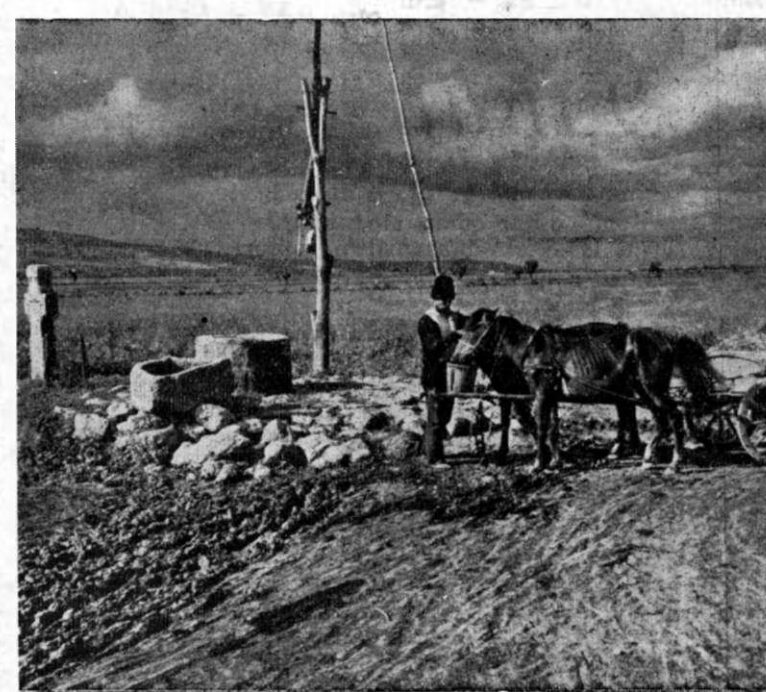
verescu, Eugen Goga, G. M. Vlădescu, D. Ciurezu, Mihail Munteanu, Niculescu-Basu și atâți actori, și atâți pictori, că greu număr să-i cuprindă. De-aici, timp de 2 zile, a ascultat Ion Petrovici privighetorile, în Mai, uitând că, ministru fiind, are un program de îndeplinit. În casa aceasta de pe deal am băut, într'o iarnă geroasă, cu Mihail Sadoveanu și bunul român, fostul ministru Sergiu Niță, multe damigene de vin de Cuhurești.

Pun capăt amintirilor: Mi s'au împăinjit ochii...

DEBUTUL LITERAR?

Am început să scriu din școală la „Neamul Românesc”, apoi la „Universul Literar”, poezii de dragoste, cea ce-mi aducea zeci de scrisori săptămânal dela cititoare, spre marea bucurie a lui Alexandrescu-Dorna, conducătorul „Universului Literar” de pe atunci. Una care-mi scria des și înflăcărat era chiar... servitoarea proprietarului, după cum am aflat după vreo 2 ani!... Cea dintâi bucată de proză a apărut la „Ramuri”, trimisă de marele meu prieten și îndrumător G. Tutoveanu: „Fără stăpân”, și-a apărut în volumul „În luncă Trotușului” editat de Casa Școalelor.

Am scris la toate revistele din țară și mai la toate ziarele. Cred că pot afirma:

Popas basarabean

„Cărțile Poștale” au avut un deosebit ecou în cei 30 de ani de când le tot public.

SCRITORUL FAVORIT

Mihail Sadoveanu. Tot ce scrie acest om mă farmecă. Scriul lui pentru mine este un reconfortant. Când sunt amărât, iau o carte de Sadoveanu și-o citesc. Când sunt bolnav, mă vindec citind „Hanul Ancuței”. Din cele 6000 volume rămase la Soroca, numai volumele lui Sadoveanu le-am luat, cu câteva luni înainte, când bănuisem ocupația comunistă.

CEA MAI FRUMOASĂ AMINTIRE

Toate amintirile sunt frumoase. Ale mele cele mai multe se leagă de Basarabia.

Călătoria cu vaporul pe Nistru, dela Tighina la Soroca și înapoi, în vara lui 1918, cu un grup de scriitori și artiști, când țineam șezători și înființam biblioteci prin satele moldovenesti.

Una din cele mai scumpe amintiri este aducerea scriitorilor români la Soroca, Bălți și Chișinău. Dar mai ales la mine la Soroca. A fost asta în 13 Aprilie 1940.

Au venit: N. I. Herescu, I. A. Bassarabescu, I. Minulescu, Eugen Boureanu, G. Gregorian, N. Dunăreanu, Mihail Sorbul, Ion Buzdugan. În gara Florești i-am primit cu muzica militară, și autoritățile toate. Primarul, Mihail Geangu, a oferit președintelui Herescu pâne și sare. A urmat o „gustare basarabească” compusă din zeci de feluri de bucate.

În drum, la Gura Camenca, au eșit țărani, școlile, preoții, corul Căminului Cultural. Așa de frumos a cântat sateanca Profirița Manolache că I. A. Bassarabescu și I. Minulescu plângeau cu hohote.

Ce a fost la Soroca mi-ar plăcea să-și amintescă cândva alții. Dar eu am fost cel mai fericit poate că am putut ospăta în căsuța mea cu cerdac prieteni așa de distinsi. În camera mea de lucru, unde era și biblioteca, un perete era plin cu portretele tuturor scriitorilor.

Tată Iov, spune Minulescu, noi la București ne încercăm și ne bărîm — și tu aici ne ții în samă...

Intr'adevăr, mare plăcere aveam când dimineața sâru-

tam cu privirile figurile scriitorilor din perete.

Sezătoarea a strâns lume și din alte județe. A fost o minunată și neuitată sărbătoare. Localnicii îmi spuneau că va constitui aceasta o amintire dintre cele mai trainice.

La banchet, lista de bucate întocmită a fost: Tuică din pivnițele lui N. Dunăreanu — Intrări ca pentru Oameni în toată firea — Pește prins cu sibiul — Friptură de miel tăiat la poarta din urmă — Friptură de curcan rămasă dela moartea fratelui meu — Torturi din Lirica latină — Cremă pe foi de Cărți poștale — Vin din podgorii de aramă.

În seara aceea am propus ridicarea unui bust lui Eminescu pe malul Nistrului. Toți s'au asociat.

Iubite prieten Herescu: Avem astăzi datoria să ne ținem de cuvânt!...

CARTEA CEA MAI DRAGĂ

Greu de precizat!... *Medelenii* lui Ionel Teodoreanu și *Ulița copilăriei* și mai ales *Adela* de Ibrăileanu. Apoi poeziile lui Anghel din volumul *În grădină*.

PROIECTE

În Editura Națională Gh. Mecu a apărut zilele acestea volumul *Priveliști basarabene*, în care am pus tot ce am văzut și simțit în Basarabia. Prietenul meu Torouțiu de ani de zile mă îndeamnă să-i dau spre publicare „Cărțile poștale”.

Poate mai târziu un volum de poezii să se încheie sub titlul *Covor basarabean*. Sunt gata: Pățania lui Niculaș Arventiev, *Bărbieria din Hârlov*, romanul *Vulpea din baltă*.

= CĂI... =

Intr'unul din interesantele sale asseuri, DMITRI MEREKOWSKY, afirmă că sunt multe drumurile care duc la Dumnezeu?!

Destul să ne amintim de cultul lui Dionisios, cu insipăimântătoarele lui orgii (vezi: V. IVANOV: LA RELIGION DE DYONISSOS — și H. SANIELEVICI: „ÎN SLUJBA SATANEI?”), cu aceea „bălăcire în păcat” din ritualurile sectelor rusești — ca să ne dăm seama că această credință a prins rădăcini puternice care nu pot fi ușor smulse.

Afirmatia și întrebarea lui Dmitri Merejkowsky, merită o deosebită atenție.

Am fost și suntem toți obișnuiți să credem că putem ajunge la Dumnezeu pe calea Binelui, a Luminii, a Adevărului (toate acestea cu majusculă), — și iată-ne acum în fața unei „ispite” — în sens creștin —, pe care să nu ne grăbim să o socotim că vine dela Satan. Trebuie însă ca gândirii lui D. M. să nu i se dea o interpretare greșită.

Da, Binele este una din căile care duc la Dumnezeu. Binele, așa cum l-a propovăduit Iisus, ridică omul pe treptele superioare ale Divinității. Lumină, Adevărul, Iubirea, Dreptatea sunt și ele trepte, drumuri de atingere a lui Dumnezeu.

Acesta e un lucru asupra căruia nu mai e nevoie să stăruim. Căci în concepția comună, e destul să zici Principiul Binelui — ca să ai imediat în minte ideea de Dumnezeu. Sau invers, — spui Dumnezeu, și îți apare în gândire Binele. Și pronunți cuvintele „rău”, „întuneric”, „minciună”, „nedreptate”, „ură” — având în față ta imaginea lui Satan, așa cum poți s'o intuiești cu gândirea și imaginația ta.

Dar oare această „clasificare”, este ea definitivă, e valabilă oriicând și oriunde? Nu cumva se pot amesteca ideile înșirate mai sus? Nu cumva uneltele lui Ahirman pot sluji pentru a ajunge la Ohrmuz?

E totmai problema pe care o atinge în treacă Merejkowsky în *alsău*, „Mufle-Roi” cum ne-am explicat altfel existența atâtor secte religioase care împânzesc întreaga lume civilizată, cu precădere „pravoslavnică Rusie”, — decât prin credința CAPATATA iar nu moștenită, că

sunt multe drumurile care duc la Dumnezeu?!

Destul să ne amintim de cultul lui Dionisios, cu insipăimântătoarele lui orgii (vezi: V. IVANOV: LA RELIGION DE DYONISSOS — și H. SANIELEVICI: „ÎN SLUJBA SATANEI?”), cu aceea „bălăcire în păcat” din ritualurile sectelor rusești — ca să ne dăm seama că această credință a prins rădăcini puternice care nu pot fi ușor smulse.

Și interesant e faptul că această concepție a afliării, a cunoașterii lui Dumnezeu, n'o găsim numai în „binere-dincioasă” Rusie, ci și în vechile Religii ale Asiei. Iată de pildă India. În doctrina YOGA, cele două extreme: ascetismul și erotismul, sunt căi de cunoaștere, sunt mijloace de desăvârșire. Yoghinul, cel ce tinde la perfecțiune, are de ales între abstenință, între ascetism — și între orgie, dar această orgie are un sens cu totul superior ideii pe care ne-o facem noi. Cele două extreme coexistă, ele nu se pot înlătura una pe alta, pentru că amândouă sunt căi de cunoaștere și deci de desăvârșire, la fel de prețioase.

Despre această polivalență în doctrinele indiene, eruditul nostru orientalist MIRCEA ELIADE, a scris un extrem de interesant capital: *L'EROTIQUE MYSTIQUE*, în a sa lucrare despre YOGA.

Și în alte filosofii sau doctrine mistice, găsim această concepție a pluralității căilor de cunoaștere și de ajungere la Dumnezeu — astfel că afirmația lui Merejkowsky din care au purces notele de față, — capătă o temeinicie destul de pronunțată.

Faptul că această doctrină are mulți adepți, trebuie să ne dea de gândit. Am stat de vorbă, întâmplător, cu un „credincios” din acestia, — și din cuvintele pe care le spunea, vedeam bine cât de convins e el că merge pe „drumul cel bun”, cu toate că era cunoscut ca făcând parte dintr'una din cele mai fanatice secte — sectă a cărei ritual e cu totul desguștător și îngrozitor în același timp.

Era convins omul nostru că „religia” lui — DIN CARE NU LIPSEA IISUS HRISTOS — îl duce, în mod absolut sigur, la „mântuire”. Și l-am întrebat pe acest om: „Bine, dar învățătura lui Iisus, așa cum reiese ea din Evanghelie, e cu totul deosebită de felul dumitale de viațuire. Cum îți explici aceasta?” „Fiecare interpretează după cum îl luminează pe el HARUL — (a apăsă pe acest cuvânt) pe care îl are. Noi așa credem; că acesta e „drumul” — mi-a răspuns el.

Să fie oare o interpretare cu totul aparte dată cuvântului din Apocalipsa lui Ioan, „Dar fiindcă ești „căldicel nici rece, nici în clocoț, am să te vărs din gura mea” (Apoc. 3: 16)?

Acea prețuire a extremelor, e un caracter comun multor doctrine.

Căci la capătul acestor „extreme” — stă Dumnezeu. Iar drum de mijloc nu există. Sau dacă există — pentru că astăzi cred că merg pe el 90 la sută din oameni — el nu valorează.

Nu se află pe „drumul mântuirii” decât cel ce urmează drumul LUMINA, — sau drumul INTUNEREC.

Dar numai o singură cale. Cel ce merge șerpuiind între cele două drumuri, nu poate atinge „mântuirea”.

Poate că și Merejkowsky s'a gândit la aceasta când s'a întrebat: „Lupta lui Iacob împotriva lui Dumnezeu, murmurul lui Iov, necredința lui Toma, nu sunt acestea adevăratele drumuri către Dumnezeu?”

Să alegem atunci calea Intunerecului pentru că, — de multe ori — e mai plăcută și mai ușoară? Răspunsul la această firească întrebare ni-l dă tot MEREKOWSKY, în ultimele rânduri ale eseului său:

„AVEC LE CHRIST VERS LA LIBERTÉ, ET NON CONTRE LE CHRIST!”

LE CHRIST — ET SEUL LE CHRIST — LIBÉRERA LE MONDE.

AVEC LE CHRIST CONTRE L'ESCLAVAGE”. (p. 92).

...ȘI CRISTOS, e LUMINA!

TRAIAN PALOȘANU

Cronica literară

ANA LUCA:
Cioplituri, versuri

Noul volum de versuri, al d-nei ANA LUCA, apărut recent, constituie o hotărâtă surpriză, încât îl recenzăm cu teama de a nu fi prevăzut această evoluție a autoarei, în prima culegere, *Candelă*, despre care am scris cronica noastră, anul trecut. Firește, este o eroare pentru critică să așeze un raport necesar între calitatea a două cărți consecutive, ale aceluiaș autor. Pentru că este posibil și drumul contrar, dela o operă reușită, la una nereușită. Fără a fi spus, la apariție că volumul „Candelă”, nu este isbit, după cum nici acum nu afirmăm acest lucru, constatăm în schimb, neșovăitor că autoarea realizează surprinzător, expresia unei sensibilități de largi dimensiuni. Dacă bunăoară am caracteriza unul din aspectele acestei simțiri, cu eticheta de „fior al morții”, trebuie să înțelegem neapărat acest fior ca o rezonanță, în care se răsfâng deopotrivă, exclamații de spaimă, un fel de geamăt inefabil, dar și cuvinte de încredere și de chemare a puterilor vieții. Iată un astfel de apel, pronunțat de a celas glas care se înfioară și care afirmă bucuria de a trăi:

Nimic mai logic, decât această aluzie, prin metaforă la o practică magică, împotriva vieții. Pentru că cel care se risipește, fugind din propria-i faptură, lăsând în loc zădărnici, își ucide prin gândul acestei zădărnicii, înțeles asupră-și, chipul real, ascuns ca sub o efigie.

Simțirea continuă deci să se manifeste, în chip negativ, și lucrează în flință, chiar când credem că nu avem nici un sentiment viu, în noi, pentru că nu ne dăm seama, cum coborim treptat, pe celălalt, cum efigia tăgădește de noi înșine și alunecăm spre neant.

Dar d-na Ana Luca fuge repede dintr'un asemenea loc de blestem, făcând să răsare, din acelaș suflor torțurat, limpezimea priveliștei de primăvară, cu puteri de expansiune suficiente ca să corecteze tristețea cât de mare:

Ninge asupră-mi, înflorit me-
[rișor,
Vânt ușor,
Aripă albă,
Să mai fie Paști, ca odinioară,

Floare de mătrăgună sau de
[cucută
De vânturile pustiei bătută,
Sau blestemată floare de ur-
[zică,
Iubitule, frăpțoare, nu mă lăsa
[singurică.
(pag. 28)

Remarcabil în multe privințe, este mănuierea, ca un instrument generator, a câtorva termeni, pe care îi putem socoti centre concrete ale gândirii poetice. Un astfel de cuvânt încărcat cu putere de concretizare este adverbul acum, pe care autoarea îl asociază cu „acasa”, ceea ce înseamnă concretizarea simțirii după cele două coordonate a timpului și spațiului, prin întâlnirea lor. Este drept că nu de multe ori elementele lui acum se întâlnesc cu elementele lui aici, astfel încât din formula vie, acum sunt aici, să țâșnească străvezimea diamantului fără spațiu și timp.

Această localizare este cu puțință totuși atunci când viața, care este pretutindeni dar rareori aici, se întâlnește cu moartea, despre care multă vreme credem că va fi cândva și niciodată acum. Când deci necunoscutul își anunță apropierea, se adună ca să se apere, puterile care refuză dispariția, și înviind într'un aprig aici, se concentrează în prezentul unei afirmații suprafirești:

Din toată veșnicia, acum, în-
[tăindată,
Și după ceasul ăsta, niciodată!
Din ceasul ăsta de dor,
Ascultă strigătul clipei date
[mie,
Înalt spre tine, tipătul jin-
[lei mele,
Sunt, sunt, sunt,
Sunt, aici, pe pământ!
Slavă Ție!

(pag. 10)

Cu astfel de versuri deschidem volumul d-nei Ana Luca. Rând pe rând, autoarea populează și devastează cosmosul, pe care sensibilitatea sa înfiorată l-a creat, după acest ritm al aderenței

Să mă duc la biserică din uli-
[cioară,
Printre cei bătrâni,
Cu „ciuboșica cucului” în
[mâni, —
Suav mănuchi, —
Să trec în genuchi,
Cu păr blond ca un caer,
Pe sub masa „Sfântului Aier”.
(pag. 19)

Viziunea autoarei excelează în această pendulație, am zice de negru și alb, sau de stabilitate și lunecare, neutralizând forțele ce desbină sufletul, atunci când se decide să se supune smerită unei soarte depășitoare, sau imblânzind necunoscutul cu reveria. Iată ce vede poeta, când știe să privească în fața unui copil:

M'am uitat în ochii lui deschiși
De lăcomii și de umiri,
La viorul tâmpelor de ma-
[jolică,
La petalele obrazilor de tran-
[dăfiri,
Și odaia'n care ne aflăm cu-
[prinși
A început să se scufunde,
Adânc, adânc, cu pereții grei
Cu vechile divane scunde,
Cu mobilă, cu cărți, cu covoare,
[jolică,
Și noi eram bătrâni,
Bătrâni de zeci de mii de ani,
[jolică,
Încrămpeți afund, afund
Al veacurilor viitoare prund...
(pag. 94)

Consensem prin urmare volumul de versuri „Cioplituri”, ca pe o importantă surpriză, atât în cariera autoarei, cât și pentru îndreptările lirice de azi. Oare simțirea nu este izvorul cel bun? Cât pentru expresie, încetul cu încetul, va găsi măsura sa, inversă celei comune.

CONSTANTIN FANTANERU

O cronică bizară din Evul Mediu
După Guiseppe Lipporini

Dacă ați cunoaște mănăstirea Montefalco, mare și frumoasă, la poalele dealurilor din Regio, în mijlocul unui amfiteatru cu turnuri și castele, în fața înțelei câmpii a Ghiardoului, care se desfășoară cu verdețea sa, printre două râuri sumegând: Se zărese în jos, ca într'una din acele vederi panoramice preferate de pictorii și cartografi de odinioară: Reggio, Modena, Parma, cu turnurile și clopotnițele lor ascuțite. În spate se ridică creștetul înălțimilor, până la stânca solitară pe care se cubărese ruinele Canossei, printre păduri de castani și de stejari. Departe, dincolo de Enza, de Montechiello și turnurile sale, apare stânca întinsă și albastră pe care o îndrăgise Francesco Petrarca, în popasurile sale dela Selvapiana. De cealaltă parte, dincolo de colinele albe ca zahărul, ca niște castele pe culme, se văd în zare ville aeriene din Albinea, către Scandiano cel bogat în cântece.

Aici s'a retras, în tăcerea din urmă, prin anul 1281, un smerit călugăr, care în viața sa feliurită și aventuroasă cunoscuse oameni și țări, trăise multă vreme în Franța și avusese prilejul, deseori, să se apropie de puternicii pământului.

La șizeci de ani, recunosător Domnului Dumnezeu său, care-l îngăduise atâtea să vadă și să săvârșească, el a început să scrie amintirile proprii sale vieții; și ne-a lăsat astfel una din cărțile cele mai plătute și mai prețioase ale literaturii italiene, în limba aproape vulgară¹⁾. Este Cronica de care mulți vorbesc, dar prea puțin au citit-o, și care poartă pe frontispiciu numele autorului ei: Fratele Salimbene din Parma.

Ca s'o citești, de altfel, nu e ușor. Originalul se află numai în publicațiile erudite, pe care trebuie să le scotocești în fundul bibliotecilor, și cam greu este să găsești versiunea pe care a făcut-o Cantarella, după un original, pe la 1822. A fost acum câțiva ani tradusă și în germană de către Doren, iar în engleză de Coulton. Un medievalist din Parma, Ferdinando Bernini, a publicat o culegere populară, într'un volum din cunoscuta co-

¹⁾ În Evul Mediu începuse să se facă trecerea dela limba latină, — în scris, — la cea vulgară, la limba vorbită...

lecție a editurii „Carabba” din Lanciano: Scriitorii italieni și străini (colecție în care s'a tipărit și „Neamul Șoimăneștilor” al lui Mihail Sadoveanu, în traducere italiană).

Cartea se cheamă Bizară cronică a Fratelului Salimbene.

Salimbene este un povestitor ciudat, plin de gust, sîrîr. Cronica lui e plină de figuri și fîgurine, plăcute, dar și bizare. Realismul, când viguros, când ingenios, ne face adeseori să zămbim și ne satisfac. Astfel volumul lui Bernini este cu adevărat prețios, cu introducerea sa limpede și bine informată, și cu versiunea care a știut să-l dea un oarecare colorit arhaic, într'o compunție măsură. I-a fost de altă traducere faptul că și el este din Parma, cum a fost și Salimbene. Căci latina bunului frate este, cum se spune, grosolană; un amestec de latină și de dialect; un dialect glefuit de artist într'un chip original. Dar dacă în multe cazuri poate fi înțeles și de cei cari nu știu latina (astfel, despre Bernardo di Quintavalle ne face cunoscut că fuit intimus meus amicus sau, despre un altul care-și păzea pielea, ne informează că pelli suae timebat), el devine greu de înțeles chiar și pentru învățați, când desfășoară vigurosul fond dialectal, prin care, în loc de scriitor latin, merită să fie socotit prozator în limba vulgară, în limba cea vorbită.

Cronica lui Salimbene, totuși, nu este o operă istorică. Nu putea să fie, date fiind obiceiurile și ideile timpului. Dar în ceea ce privește arta, ea își are importanța ei, întrucât este o carte de amintiri personale. Seria povestirilor italiene, de amintiri personale, de autobiografie, cu Salimbene începe. Și începe cu fiul lui Guido degli Adami, ținut în brațe la botez, în Octombrie 1221, de către Messer Baliano din Siron, mare baron francez, care venise de peste mare la împă-

ratul Frederic II. Fragmentul acesta, precum atâtea altele, cu anumite ciudățenii, îl intrudește pe Salimbene, la distanță de veacuri, cu Benvenuto Cellini (gravor, sculptor și turnător în bronz al vestitului Perseu, aflat și astăzi la Florența; autorul Vieții scrisă de sine însuși, bogată în aventuri, amintiri colorate și impresii din Renașterea italiană), precum îl intrudește, oarecum și cu galantul Casanova. Când este preocupat de faptele și de oamenii din epoca sa, ne dă portrete amănunțite și stufosase asupra fratelui Elia, Frederic II (regele Siciliei) sau Segalello; ne povestește pe deo parte scene pioase, religioase, pe de altă istorii ale tiraniei și cruțimii; și deși uneori este atât de migălos, spunându-ne că în cutare an a dat moartea în pisici, — nam gatti infirmabantur... et moriebantur, — sau că în alt an mureau atâtea găini, încât o simțim femeie din Cremona a pierdut, în puțină vreme, patruzeci și opt; sau că odată, iarna a fost atât de rece, încât lupii intrau în cetățile de noapte (într'un noaptea în oraș); totuși povestirea lui devine cu adevărat operă de artă când vorbește despre sine însuși, punându-se în primul plan și ajungând el însuși erou al evenimentelor. Atunci își dă la iveală firea sa fantezistă și pornirea către lăudăroșenie, foarte pitorească, prin care se apropie de Cellini.

Se făcuse frate (călugăr franciscan) minorit, împotriva voinței tatălui său. Negreșit că, asemenea fiecărui moment autobiografic, el accentuează asupra faptului acesta și-l dramatizează, spre a se arăta mai apropiat de fiul lui Pietro Bernardone, de Sfântul Francisc din Assisi, în al cărui ordin călugăresc intrase. Față de superiorii este uneori îndrăgăstos și obraznic, făcându-ne însă a crede că după ani și ani, scriindu-și amintirile în singurătatea dela Montefalco, el ne-a povestit că a spus ceea ce în fața mai marilor săi abia va fi îngăduit; lucru care și astăzi este în firea multora dintre noi. De cateori izbutește să ne pună în rața propriu-zisă, se simte în el mulțumirea omului cărui îi place sa manuneze pe ascultător sau cititor.

O veselă lăudăroșenie mănifestă odată, — cîși era călugăr, — când ne povestește despre frumoasa fiică a cardinalului Octavian Ubaldini și despre dragăstoașă prietenie ce aceasta îi arătase. Dealtfel frumusețea

femenină nu-l înspăimântă, dar nu-l încrepă totuși spre păcat. Despre o femeie germană, care era iubita lui Guisano de Sesso spune că frumusețea ei era așa de mare, „ca prea s'ar socoti sever cine n'ar admira-o”. Și despre doamna Fior d'Olivă, — domna Flos Olivae, — soața lui Nazario Ghiradini, scrie că a fost pulchra domina, pinguis et carnosă, et mihi familiaris et devota. Nu mai este nevoie să traducem.

Și așa cum îl atrăgeau femeile, tot astfel îi plăceau bucatele bune și vinurile spumose, de care nu se lipsea. După treizeci de ani dela cele întâmplate, și amintea bine lista bucatelor dela un ospăț, oferit fraților franciscani, în Franța, de către regele Ludovic cel Sfânt, când acesta se pregătea să plece în Cru-ciată:

„Mi s'a dat întâi pâine albă, și vin și s'a adus... din belșug, și din cel bun... Pe urmă ni s'au mai adus pești, raci și țipari (pastillos anguillarum), orez cu must de roșii, turtă și prăjituri (turtas), și fructe câte ne-a poț-tit inima.

Discută apoi despre vinurile albe și roșii din Auxerre, ca un bun cunosător. Ne face portretul fratelui Giovanni da Ravenna, gros, mare la trup și tuculiu, adăugând că nu mai văzuse vreodată un om care „să mă-nance cu atâtea ușurință ca el”.

Portretele vin unul după altul, făcute cu trăsături originale și curioase. Iată, avem în fața pe Filippo Fontana, arhiepiscop din Ravenna, care rățacea prin vila sa din Argenta, „cântând dintr'un colț într'altul, spre lauda glorioasei Fecioare; iar tot mereu bea când era vară și în fiecare ungher al palatului avea un urciol cu vin bun și rar, ținut la apă rece ca ghiacă”.

Pare că auzim pe meșterul Morando da Padova, cântând vesel laudele vinului:

Vinum forte, vinum purum. Reddit Rominem securum...

Și îndrăgostit de muzică și de cântece, cu ce delicatețe ne înfățișează chipul fratelui Vita da Pisa: suav cântăreț, cu glas gingaș și subțire, care, odată, cântă atât de plăcut, încât o călugăriță care-l asculta, spre a-l urmări, se aruncă pe fereastră.

Dar n'a fost în stare, — adăogă cronicarul, — fiindcă în acea cădere și-a rupt un picior”.

Povestitorul acesta, care se desfășoară scriind, la bătrânețe, în frumoasa lui silhăstrie, trăise într'un secol tulburător și aventuros, crud și sublim, vulgar și mistice în acelaș timp, plin de mari figuri: dela San Francesco și San Domenico, până la Federico Secondo, împăratul Siciliei, dela Fratele Elia, la Sfântul Toma d'Aquino, la sfântul rege Ludovic, și până la Alberico Romano, tiran fioros și crud. Paginile despre cruzimea acestuia și îndosebi rândurile în care vorbește despre femeile silite să la parte la cazna iubiților lor, fiind trimise apoi despuiete, ca să ră-făcească pe câmp, dealungul râului, sunt fără seamăn.

Lumea religioasă, nu mai puțin decât cea mireană, era turburată de prețieri și erezi: loachimii predica sfârșitul lumii și apropiata venire a lui Antihrist. Salimbene însuși înclina spre loachimism, dar pe urmă a evitat secta aceasta, când a văzut că Antihristul anunțat întârzie să apară. Se iveau nenumărați apostoli mincinoși, urmați de credincioșii lor. Astfel, Gherardino Segalello, dascălul lui Fra Doleino, cu felul lui straniu de a dovedi căstătea, este întâmpinat de Salimbene cu o strălucire ce se potolește și devine dragoste și admirație față de smeritul cismar Asidente, pe care însă Dante, întransigent cum era, l-a coborât în bolgia ghițitorilor. Era timpul când, la semnalul predicii unui inspirat din aceștia, mulțime obosite de războaie se ridicau cu ardore mistică și sârbătoreau, după ce depuneau armele, — zilele de liniște și de pace, de bucurie și de desfășare, de veselie și de exultanță, mergând în procesiune, cu crengi de copaci și cu candelă aprinse...

La Parma, în fruntea tuturor, se afla fratele Benedetto, cu trompeta lui răsunătoare ce-l siluea la chemarea și la strângerea credincioșilor. Mai târziu, au venit zilele flagelanților. Dar cuvioșia aceasta exagerată (devoți cari puneau să fie bătuți cu nuele și să fie împroșcați cu noroi) nu a plăcut lui Petru Avicino, seniorul Cremonei. Atunci, pentru pățina aceasta sa nu treacă și în principatul său, „puse să se înalte spănzuratori pe maului Paquini, astfel că dacă va trece vreunul din flagelanți, să moară în furci”.

Este realismul care alternează cu misticismul. Și în atmosfera aceasta plutoare de pasuni și de aprinsă dragoste, juscă prin gusturile ei, dar sublimă prin nazumnele către intim, se pregătea începutul unei noi și a noiei literaturi. Când Fra Salimbene murea, după 1287, Dante începuse sa cânte, pe maulurile Arnautui, noile rime de dragoste.

Printre memoriile lui Salimbene se află o pagină celebră, cu care am voit să ne luăm rămas bun dela el. Într'o zi, pe când se afla în Pisa, stînd de vorbă cu un tovarăș, cerșea pâinea (se rușinează de asta, dar o mărturisește totuși: așa poruncise doar Sfântul Francisc, ca frații să nu aibă nimic, fără de ceea ce căpăta dela cel avuți). Au ajuns astfel, tot cerând de pomani, la o curte cu porțile deschise, și au intrat amândoi înăuntru.

„Erau acolo leopardi și alte fiare de peste mare, pe care bucurăși le-au privit multă vreme, căci, cu mulțumire te uita la ceea ce e neobișnuit și frumos. Mai erau acolo fete și flăcăi, la vîrsta cea mîndră fiind, ale căror nestemate frumoase și a căror dragăstoașenie a obrazului făceau să crească frumusețea și plăcerea. Și aveau în mâini, a-buț fetele, cât și băieții, laute și citere și alte instrumente muzicale, din care scoteau dulci sunete, prin mișcări dibace. Nicun alt sgomot; nimeni nu vorbea: toți ascultau în tăcere. Iar cîntecul era atât de nou și de frumos, fie din pricina cuvintelor, fie prin felurile glasurilor și a chipului cum cântau acela, că inima se umplea de bucurie. N'au grăit nimica, și nici noi nu le-am spus ceva: n'a încetat glasul sau muzica instrumentelor, cât timp am rămas noi acolo; a ținut multă vreme și nu ne venea să ne deslășim din loc”.

Viața frumoasă și liberă poate, eliberată mai ales de austeritate și de strictețea absurdă a moralei excesive triumfă încă de pe atunci, cu nobilă el gîngășii. Să ne gândim că ne despart două veacuri de vîltoarea Renașterea...

Și poate că fratele Salimbene cugea la un colț al Paradisului, dar nu vi se pare mai degrabă că asistați la sfârșitul unei zile din Decameron?

C. N. NEGOTĂ

Note românești

D. LUCIAN COSTIN,

neobositul cercetător al folclorului românesc de dincolo de Carpați — din Banat în special — a scos de curînd cel de-al treilea caiet din ciclul „Studii asupra folclorului bănățean”, intitulat Ghicitorile bănățene.

După cum declară autorul, munca depusă în strângerea materialului s'a concentrat în deosebi asupra Banatului românesc și celui jugoslav și numai comparativ a făcut apel și la celelalte provincii. Niciodată nu se va putea spune că un atât de bogat și interesant filon — cum este folclorul — se va epuiza, deoarece retorta în care se frământă și ia naștere creația aceasta, sufletul poporului, nu va sta niciun moment inactivă. Caracteristicile ce individualizează ghicitorile bănățene se regăsesc, în forme ușor de recunoscut, în mai toate colțurile țării. De-aci, dovada unei forțe de pătrundere și circulație a ghicitorilor pe întregul cuprins al țării.

Strădania d-lui Lucian Costin va fi folositoare, în egală măsură, specialiștilor cât și marelui public, dornic să cunoască manifestările de artă, atât de bogate și în celelalte domenii, ale bănațenilor.

DINU CONSTANTIN: BUNA DIMINEAȚA

Strigăt de bucurie: cu care un copil își întâmpină sufletul ce prinde aripi și se naltă mirat spre miragiile unui răsărit de soare; eliberare, puțin stângace poate, dar avîntată către piscuri de poezie și gândire, — iată ce înseamnă buclăte străne în scapările cărții acesteia apărută de curînd.

Jurnalul unui tînar, aproape copil, de 14—15 ani, migălit sub

lumina tainică a unei lămpi, între o lecție de algebră și alta de latinește, neurmărind altceva decât ecoul propriilor sale înșingurări, își arată calitățile și defectele sale: sinceritate și avînt puse în slujba prea plinului su-fleteș ce se cere golit fără teama de-a se frînge sau de-a potolici sub pecetea vreunui verdict.

Debut al unei minți fragede, dar bine orientată spre ce e simțire suavă, cartea lui Dinu Constantinescu, păstrează miresma florilor de câmp nepretențioase dar cu atât mai frumoase în singurătatea și modestia lor. Ea ne mai indică și legitimitatea posibilității de viitor în literatură ale acestui tînar dotat, dacă nu ar fi fost întrerupte prin moarte la șasepezece ani.

I. MANIU: DIN LUMEA SOVIETICĂ

Notele de călătorie pe care d. I. Maniu le-a publicat într'un mic volum apărut în editura „Universul”, constituie un prețios ghid de descifrarea unui stat-enigmă cărui astăzi i se sfășie vîlul de mister sub care s'a complăcut din 1919 încoace.

Desigur, o călătorie în țara aceasta a necunoscutului de până ieri pune o seamă de probleme în legătură cu spiritul de observație a celui ce încerca să vadă și dincolo de paravanele măștră aranjate, dincolo de care însă mintea cu greu ar fi bănuț realitatea dureroasă. Peste per-

delele grijului lăsate de conducătorii bolșevici, răsbăteau întotdeauna semne ciudate, anumite mici sunete desarticulate ce se încreștau, nude, imaginației.

Și d. I. Maniu a știut să prindă aceste suneturi și să le contureze în scrisul său personal, dîndu-ne o imagine — pe cât a fost posibil — cât mai apropiată de realismul tragic astăzi în parte cunoscut lumii civilizate. Interesantă prin documentul verificat, această carte se impune atenției tuturor celor ce vor să cunoască aspectul Rusiei sub un regim care, după douăzeci de ani de svărcoliri, este azi în plină prăbușire.

D. GEORGE IONAȘCU,

cunoscut publicului cititor prin volumele sale de versuri de o aleasă sensibilitate, lucrează la un roman de largi proporții, în care va fi prezentată viața plină de sbucium creator a Bucovinei, și a centrului său, Cernăuții. În primii douăzeci de ani dela Unire.

„BREVET DE PILOT”

cartea d-lui Ion Veliclu, recent apărută în vitrina librărilor, cunoaște o bună primire în public, care îi asigură un succes meritat.

Carte în care aviația română e prezentată publicului pentru prima dată într'o povestire literară și vie și adevărată, „BREVET DE PILOT” înlesnește cititorului să cunoască, la el acasă, pe brații noștri zburători, care în actuala campanie s'au ridicat prin faptele lor de arme, la culmi de eroism.

Pentru oamenii în vîrstă, deopotrivă ca și pentru tineretul căruia i-a fost închinată, „BREVET DE PILOT” constituie o lectură plăcută și folositoare.

E CUNOSCUTA

priza pe care au avut-o mai totdeauna la cititori romanele d-lui Damian Stănoiu. Noulă diști din „Camere mobilite” și „Alegere de stăriță” pe care editura „Cartea Românească” le-a scos de curînd, chiar în aceste vremuri când atenția cititorilor se prinde mai ușor de un comunicat oficial de pe front decât de titlul unei cărți așezată cuminte într'o vitrină, dovedesc, semn imbucurător, că — repetăm, — în ciuda vitregiei vremurilor se găsește încă destul amator de cărți bune și confirmă încrederea pe care oamenii de litere trebuie s'o acorde pe viitor unor contingente din ce în ce mai numeroase și mai credincioase scri-sului.

C. POSTELNICU

„LUPUL DIN ȚARA HUȚILOR”

De curînd a apărut un nou roman de d. Mircea Streinuț. Lucrarea se numește „Lupul din Țara Huților”. Acțiunea se desfășoară în cadrul pitoresc al munților bucovineni, în lumea aspră și sălbatică a Huților. Oameni dărji, pasionați, oameni cari luptă cu fiarele codrilor și cu vitregiile unei naturi pline de neguri și orcane, înșuflețesc paginile acestui roman care încearcă să descrie o fărîmă din sufletul Bucovinei străbătut de duria i-a fost închinată, „BREVET DE PILOT” constituie o lectură plăcută și folositoare.

Cojoaca lui Pintilie Drept de servitute

Două schițe de Sărmanul Klopstock

— „Da din ce s'a luat Vrușe cu Pintilie de i-a furat fata omului?

— „Dintr'o cojoacă!

— „Dintr'o cojoacă, dintr'o cojoacă, da cojoaca a fost cu tăle!

— „Și cum vine asta!

— „Vne așa că, într'o bună zi, Vrușe s'a pomenit cu Pintilie că oprește boii în bătaura cârciumii. Vrușe avea spânzurate în cui afară, în pridvor, două blăni de miel.

— „Cam cât să-ți dau pe ele, negustor Vrușe?

— „Pe blăni?

— „Păi pe miei? Mieii s'a mânca!

— „Păi la urma urmei pieile tot după miei sunt luate!

— „Or fi fost da s'a isprăvit!

— „Să-mi dai 15 poli.

— „Băi mai bine să-ți dau pe ele 100 de verze că tot e varza acum în sezon.

— „Blăni pe verze, așa ceva negoț nu fac!

— „Atunci să-ți dau pe ele preț ca la 10 poli.

— „Din 15 poli nici o lăcne mai jos!

— „Ași da și 15, la urma urmelor, dar mă gândesc cu ce m'aleg din ele?

— „Cu un cojoc.

— „Cam greu cu un cojoc — nu s'ajung mâncările!

— „Atunci cu un pieptar.

— „Cam la asta m'am gândit și eu, cu un pieptar, da vezi că în pieptaru ăla, ca să-l vezi gata, mai intră și cusutu și unde mai pui că așa gros cum sunt, miramași că m'oi alege și cu pieptaru!

— „Ia și pe bălana!

Bălana era o a treia piele care se usca în soarele auriu de Septembrie în cuiul cârciumii lui Vrușe din Gula.

— „S'o iau dar vezi, mă gândesc cât să mă mai coste și ea?

— „Încă cinci poli pe d'asupra — cu totul douăzeci de poli una peste alta.

— „Scump, dar nu face!

— „Cum nu face? Tu ca mare negustor ce te găsești, de schimbii boii după modă, să nu poți să dai paralele astes?

— „Da ce socoteală să albi boii mei cu blănușe d-tale?

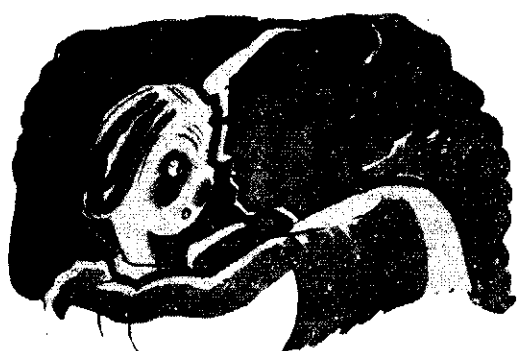
— „Așa numai ca să ne tocim!

— „Atunci mai zi odată, cât?

— „Așa cum am zis — una peste alta, douăzeci de poli!

„Tărgu s'a oprit aici.

Boii oftau pe nările late, iar pieile lui Vrușe tănneau în lumina aprinsă a asfințitului.

Pintilie veni domol spre meria spânzurată în soare, o întoarse și pă față și pă dos, suflă prin țigulul buzelor în părul țesapăn al mielului, plimbă nedumerit palma scorojită dealungul șirei spinărei mortăciunilor, o privi o vreme în gol, oftă din adâncul chimirului și intra îndoit în prăvălie.

Inserarea îmbucă pieile în întuneric.

În geamul cârciumei fulgeră prapit o lampă.

Înăuntru tocmeala conțene.

Într'o vreme toate trele pieile trecură pe mormanul verzilor din car și jugul schinci în ceața boilor. Vrușe piti paralele în flanelă și caru lui Pintilie se afundă în holdele Orneștilor.

De când cu afacerea cu pieile, vărzarul Pintilie prinse pică pe Vrușe. Ba chiar se socotea cum s'ar putea despăgubi — prea era mare păcăleala cu blăni!

Printre poșidicul de copii, cârciumarul Vrușe se grozăvea cu cea mai mare dintre fete, Veronica, fruntea frumuseții din Gula, — o mândrețe!

Fata mai avea pe deasupra și educație. Urmase la Pompilian un timp, dar Vrușe și-a luat repede seama — prea multă carte ar fi înstrăinat-o de dragostea de casă! Și a adus-o în prăvălia din Gula, la tijeșă, să dirijeze efacerile.

Pintilie, flăcăul plin, harnic și cu ceva agonisit, a pus ochii pe ea.

Înainte de Pompilian tinerii se întâniseră în porumb, lângă pluta lui Buzaveră că așteptând blagoslovenia părintească.

Dar Vrușe s'a împotrivit dărz — prea era mocofan Pintilie pentru o fută cu carte, cu toată faima lui în sat.

Fata s'a încumînșit, dar Pintilie tot i-a pregătit un cui lui Vrușe, așteptând doar prilejul. Veronica tănjea ca și prilejul.

Veni întâmplarea cu pieile de miel.

Colac peste pupază, vărzarul Pintilie, peste refuzul cârciumarului de a-i da pe Veronica în căsătorie, se mai crezu pe deasupra și jefuit cu blăni. Prețul l-a înmărat ce-i drept, până într'o para, dar numai el știe cum l'a înmărat — cu noduri!

După tărg, omul s'a gândit că momentul era venit.

Un țigănal tras din rărunchi în răscrucă de lângă pluta lui Buzaveră, aduse pe Veronica în porumb. Carul aștepta gol, înclinat într'un răzor de levănțică. Pintilie înșfăcă fugara de pestele, îi prinse buzele arse de grozăvia stratagemei în mușcătura dinților cari îi clănțănea în gingii cu făcături de înfrigurare, roti hoștește privirea pe toată revărsarea răcoasă a porumbului și gine-ile își urcă mireasa în car.

Boii urni încărcătura din loc și „nunta” se cufundă în noapte.

Aci povestitorul își îndopă luleaua, răzând cu gura închisă.

— „Și Vrușe? întrebă un curios.

— „Vrușe încotro avea să apuce? le-a sărutat cununiile! După asta, socru a mai dat din colț în colț și la urma urmei i-a făcut vărzarului foaie de zestre în regulă, prin Tribunal.

— „Vorbă e că a pus rumănu mâna pe bani și pă fată?

— „A pus că a pus! Pintilie s'a lăsat de vărzarie, a vândut boii și a deschis cu banii luați pe ei și cu firimitură din zestre, o fabrică de sifoane în „Trestieni”

— „Da cununie la biserică a făcut?

— „În legi! Prostovanul ajuns, s'a cununat în mondir nemțesc!

— „Da cu cojoaca cum a rămas?! A mai dat să-i facă pieptar după ce și-a făcut mondir nemțesc?

— „A rămas că Vrușe a întors ginere-lui prețu pieilor cu vârf și îndesat.

— „Dar cu răzbunarea cum a rămas? întrebă din nou intrerupătorul cel curios.

— „După furtișagul fetii, Pintilie s'a lăsat cam greu! Vărzarul pretindea, mai în urmă, zestreă întreagă că, dacă nu, îi lasă pe Veronica în prag, numai așa ca s'o facă de răs!

— „Și Vrușe cum a cârmîto?

— „A întărit foaia și i-a dat „zestreă întreagă”!

— „Și pieile!

— „Păi dacă omu dobândise haină nemțescă, ce era să mai facă cu cojoaca?

A spânzurat la loc toate trele pieile, în cuiul cârciumii de unde le cumpărase!

— „Și Vrușe?

— „Vrușe le-a vândut a doua oară!”

„Am fugit de Dumnezeu...”

„Cine ar îndrăzni să spuie că soarele e fals?”
(Virgiliu).

Îndârjit de neîndurarea Lui, am fugit de El ca un păgân și silit să-mi astămpăr grijile după pământestile orânduirii, am renunțat să-I mai dăruie credință...

Poate că așa m'a vrut: trudnic și nevoiaș din orfana mea copilărie și până la vârsta de scut a țării, ca să-mi drămuiesc părintește aspra-mi răbdare, ruptă din adâncul greu al muncii de fiecare zi...

La vârsta de crudă chibzuire, viața mea desprinsă — parcă — din mucenicia unei vieți de sfânt, mi-a deslușit greu calea spre locuri unde munca o voiam folos de înțelepciune și unde lumea nouă de oraș în care am pătruns, văduvită de sentimente omeneste, mi-a arătat dela început neînduplecarea în toate tinerețile mele încercări.

Pe urmă a fost mai greu...

Din ce în ce mai greu, de parcă viața-mi era furată, iar blestemul acestui păcat mă urmărea cu zăbavă în definitivă lui împlinire.

O trudă ce părea zadarnică, — în ciuda anilor anevoioși scurși, — îmi apăsa tot avântul născut îndrăzneț, odată cu terminarea târziilor ani universitari, încât tot elanul și planurile s'au ghemuit înfrânate, într'o cameră modestă cu dulapuri mari, scări înalte și dosare multe, unde ajunsesem să îndeplinesc funcția de telai.

Așa dar, din tot ce mințea-mi pregătise teinic în zilele și nopțile anilor în șir, avari în petreceri, faptă de modest îndrumător, iată cum unele false reguli, toamai în zilele de promovare a tineretului, m'au împins spre pivnița cu tipicuri și canoa-ne birocratești...

Era destul...

Era destul pentru un suflet dăruit tainei unei sfinte și nesdruncinate credințe, ca să-mi văd și să-mi simt înfrângerea totală a unei vieți de sbucium și obidă, de o indelețnicire, — căreia i se opunea orice simț de onestitate.

Și pe deasupra atâtor lip-suri și frământări îndurate până dincolo de ce poate omul răbda, umiliția isgonirii și celei din urmă îngăduinți în sufletul omului: Speranță, mi-a înfrânt dureros puterea credinței moștenită din jertfele moșilor și strămoșilor noștri, și am fugit de El...

Am fugit de Dumnezeu, neputincios și laș, trufăș și gol, ca orice om desmetic...

Până când...

Până când cu trei lovituri puternice în poarta sărăciei mele locuințe, curierul venit mi-a dat ordinul de chemare.

Soldatul rezervist Nicolae

Ganea, contingentul 1929 era mobilizat...

L-am primit cu frică și l-am citit cu teama încoțită în inima fiecărui om stăpănit de necunoscut. Am văzut însă cu multumire cum două litere mici, convenționale, t. și r. adăogate imediat lângă gradul de soldat, separa ca nicăieri întâlnit până atunci, omul cu mai multă știință de carte, de cel cu mai puțină.

Până atunci, în funcția de „telai”, nici măcar această notă de meritată distincție a muncii istovitoare din sălile de cursuri și bibliotecă, n'am întâlnit. Eram și contam doar atât: Nicolae Ganea, telai clasa III-a; ca și Ștefan Popescu, repetent al unei școli de contabili.

În această funcție simbrăiată cu 2.800 lei, încasată lunar cu semnătură de primire, în regulă, am păzit credincios opise și dosare cu migăloase socoteli de jitar și unde căs-nindu-mă să ușurez pe cât puteam cerințele existenței, m'am făcut judecătorul lui Dumnezeu...

Pornesc la drum cu această remușcare în suflet...

E parcă o regăsire a tot ce înlăturasem. Sau o încercare de tainică mustrare oportun coborâtă să-mi înlătore frica...

Ca civil, mă fereș cu teamă la orice zgomet suspect. Imbrăcat soldat, mă apropii de înțelesul datoriei. Cu cât ajung să-mi completez echipamentul, cu atât mă simt mai în siguranță.

Sunt într'o echipă de mitraliori. În arma aceasta simt siguranța unei clipe înlătore, mai mult decât o viață întreagă de obositoare contemplare...

Pornim tăcuți, simțind doar ghesul amintirilor ancorate teinic în suflet, iar fiecare lan de grâu sau la fiecare fântână întâlnită. Spicele „colilie” legănate de vânt în lumina de argint a soarelui, tătăduiește frământarea noastră lăuntrică prin domoala lor fășiere că o chemare a pământului pentru desrobirea și paza lui...

Pe această cale de negrăite vorbe, înveți că viața în hotarele ei arvinite cerului,

îți dă înțelepciunea târzie a cunoaște tot ce este și însemnează ea: sacrificiu.

Ifoșele de om cu ciudate ambiții și deșertăciuni sunt dureros compătimate, atunci când îi înțelegi adânc această adevărată menire a ei.

Mai avem puțin drum până la punctul unde misiunea noastră se tălmăcește tehnic: recunoaștere.

Iată, suntem descoperiți de inamic.

Zadarnic ai în cap, orânduite și păstrate ca într'un raft, toate doctrinele marilor înțelepți, că nu poți limpezi situația mai folositor ca un morman de bălării. Și cu cât te știi furiașat mai bine, cu atât pătrunzi minunea bine-făcătoare a unui asemenea adăpost.

Trăgem răzbușcător și totuși din partea cealaltă nise răspunde serios. Tăcânitul regulat și puternic al armei noastre înlesnește furișarea câtorva în adâncime.

Al patrulea, după Voicu Tănase, sunt eu...

O clipă, două, trei, patru, cinci, șase... Le număr ca pe filele de calendar, dornic de sărbătoare. Nu prea mi-am stimulat niciodată sentimentul acesta de dăruirea sufletului și totuși acum mă simt pătruns de un îndemn vijelios al sângelui.

Gata!...

Părăsesc cuibul armei, lăsând în urmă tăcânitul acela de care te știai ocrotit și mă pomenesc lungit într'un șanț la câțiva pași în urma lui Voicu Tănase și la mai mulți de ceilalți doi.

Străbătând viața de pace, pari nenorocit la orice presupusă piedică. Aici simt cum gloanțele îmi sueră nădrăvane pe la urechi, iar schije, scobind, îmi aruncă că pământul în față, dela câteva palme de locul mirului și nimic nu mă înspăimântă.

În această apropiere de hotar al vieții, o floare îmi zămbește desmierdător, ca să-mi trezească amintiri de acasă...

Acolo, acasă, pe masa din micuța noastră sufragerie, V. pune zilnic, într'o bardacă, flori culese din curtea

mărginașei noastre gospodării. Era în viața de-atunci o tihnă turburată doar de menderle unui om mereu nemulțumit de viață...

Mă gândesc: să am florile de câmp pe masă; să am — așa cum se putea găsi într'o casă modestă — o mâncare pe masă, să am lângă mine nevastă dragăstoasă și grijulie la fiecare dorință a mea și totuși să mă încrunt și să mă încumet a mă răsvrăti contra lui Dumnezeu, nemulțumit că am prea puțin, iată desvăluirea cărdășeniei de totdeauna care trăiește ascuns între diavol și om.

Am fost om, cu fire și apucături de om și nimicmai mult.

Acum sunt un om prins în vârtejul acestei namiezii de Cuptor a anului de veșnică pomenire, 1941, de taina mărețată a unei înțelegeri desfătătoare pe pogoanele cu spicele în aur, frământate de lupte pentru izbândă nădejdiilor noastre...

Am regăsit pe Dumnezeu... Și din această clipă, mi-am întemeiat o nouă și curată credință...

Când m'am ridicat să fac noui salturi, am întâlnit primul doliu în familia mare a armatei: Voicu Tănase era mort. Adormise un suflet bun de camarad voinic, pe oblauduia câmpie, pentru care nici timp de creștinăscă închinăciune nu-ți lasă să-i faci, țiuturile dușmare.

Dosesc doar pe sub gene o lacrimă pentru camaradul Voicu Tănase și-mi duc nădejdea, poate, a unei apropiate împerecheri de suflete spre înaltul cerului.

Intâmpin un foc viu de clănțănit metallic. De-abia pot roti pe sub marginile cășcii ochii, ca să-mi urmez camarazii din față și să-i orientez pe cei din urma mea. Stau ghemuit după o brazdă de răzor și pândesc momentul. Unul, două, trei... sar...

Și tot așa, cu vâpaia de foc în față rămân nedumerit că nu sunt atins decât prin câteva cule ale vestonului.

Păgăna-mi făptură înlătură aceste ciubucuri de metal ucigătoare de suflete? Sau...

Am înțeles...

După câțva timp dela rezultatul misiunii noastre, satul S... purta semet pe mușchea unui zid de cetate, simbolul națiunii...

Și în sufletul meu a coborât o liniștită încredere și siguranță...

De-acum, Doamne, ce altceva poate fi mai măret, decât ceea ce simt și văd?...

Nimic.

ION MINCU-LEHLIU

Iulie 1941.

broboanele de sudoare, dungându-i fața cu dăre roșii de mânie.

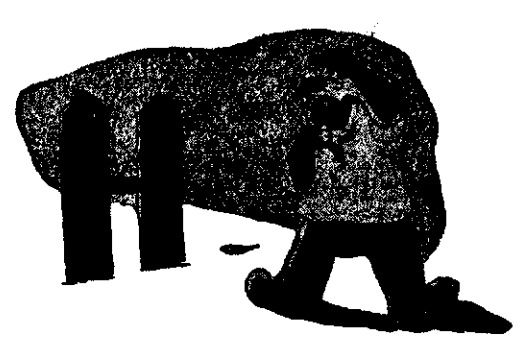
— Da barem fac ceva să se ducă pomena!

— Să se ducă, nene Chirane, că nu degeaba îți iei bucăica dă la gură!

Isprava picheului Chiran nu era atât de grozavă, pe cât era de gălăgioasă larma cheltuelilor cu ulucile. Omul își luase nădejdea dela orice îmbunătățire înăuturul gospodăriei. Tot prisosul agonisirilor îl arunca acum în uluci. Victorița, nevastă-sa cu cununie, — renunțase și ea la „balul suptoiferilor reangajați” — numai să apuce să vadă și ea cu ochii uluca ridicată dinspre țigani — i se potopeau femeii orătăniile cu chiuța. Nu e vorbă, a trimis ceva pentru tomboală — o pupază lucrată în inșor, cu iglita — și s'a scuzat la sedul patronajului că e ocupată cu... menajeră! Paralele după toaleta bălului le-a băgat și ea ca și Chiran, tot în uluci. Și așa s'a tras temelia. Mărtană dulgherul din Flămânzeni, a întins sfora pe hotar odată zaveri, — zău așa!

Picherul Chiran trecu măneca cămășii pe fruntea încinsă. Nevoile erau prea mari pentru puterile lui. Căldura și grija încheberitului ulucilor îi îngrămădea

era de pădere ca sfora să cază drept pe înima butucilor. Dar broboanele de mânie năpădea fruntea picheului Chiran, încruntată și aprinsă de parcă ar fi fost bătută cu urzici. Dacă bulamacii cădeau în curtea picheului, fața nouă și curată a ulucilor avea să se arate în ograda dușmanilor. Dacă lațurile cu pari cu tot, se înfigeau însă în ograda țiganilor, atunci toată frumusețea scândurilor albe și lustruite și-ar fi îndreptat lumina în grădina lui Chiran. Dar atunci lații aveau să sară cu tărâcoapele preînțind că li se schimonosește pământul și ei n'aveau zor de ulucă — întârea plutonierul Balotă cu palma rășchirată pe dragomul băbiei. Nici una nici alta! Să înceapă lucrarea și mai la urmă se va vedea cum or eși treburile se rătoi paraciserul Oanță jumăindu-și ciocul de fante cu cangea unghilor rumenite de tutun. Și lucrarea se înfiripă cu nedumerire, pe placul omului bisericii. O sticlă cu drojdie își iriză lumina albă a otrăvii în undele domoale ale dimineții. Lumea ciocni cu hotărâre pahare pline. Țiganii pitiți în porumb, pânneau cu arțag încheagarea ulucilor. Mărtană trase tesla din chimir, scuiță

zgomotos în palmă și începu alinierea. Deocandată lucrurile rămăseră tot așa — butucii trebuiau să cadă, pentru un moment în curtea dușmană după ideile picheului Chiran. Și vrăjmașii de alături se tăvăleau de răs în burueni. Scândurile fulgerau una câte una albe, în palmele dulgherului orânduindu-se în dunga fumurie a sfării. Tesla împlântă cielele lucioase în inima lemnului proaspăt, curmând dihonă dintre oameni. După cea dintâi duzină de ciocane de drojdie, uluca picheului Chiran luci zămbitoare în florile albe de salcâmi. Tesla lui Mărtană își înalță luminile oțalului în soare și de acolo apoi își trimetea apog trăsne-tele în capsele fierbinții ale cuierilor.

Grăjful sporea dar și cimetria țiganilor nu se lăsa mai prejos în ascunzătoare boziilor. Picherul Chiran nu se desmeticia cu nici un chip de bucuria înăbușită a dușmanilor. O altă duzină de rachuri se fitui și uluca se hotărâni din cap în cap, dealungul liniei gâlcebite. Bucuria oamenilor de dincolo, împuia lumea. Picherul Chiran plezea de nedumerire. Dar într'o vreme Chitoran, notarul Flămânzenilor, care cinstise la amândouă gospodăriile, se ivi deodată în părleazul piche-rului.

— Dar cei cimetria aia acolo la voi în burueni, măi nene Chitorane?

— Iaca ce să fie, măi vere picher? Se sbat țiganii de bucurie de nu-mi încăpe albia pământului! Zice că așa cum ai în-tors tu parii cu fața spre ei, ar veni odată și odată că uluca ar fi ridicată de ei, adică că uluca ta ridicată cu sudoarea și muncușita ta, ar deveni într'o vreme edul lor, făcut cu paraua lor — o... „servi-tute de vedere” amestecată cu o cotropire, după cum am auzit și eu ca prostul pe Domnul Pimar! De, Domnul Primar, ca să zic, bea mai adineauri cu toții la un loc, în iarbă — primarul țigan tot d'ai lor. El îi învață la toate — o fi știind el ceva primarul, nene Chirane! Dumirește-te bine zău așa, că prea se topeau țiganii de răs când au văzut uluca gată!

— Așa e socoteala?

— Păi... cam așa nene Chirane!

— Mărtană, doborâ la pământ uluca, că fac primejdie de moarte și ducă-se orătăniile pe apa Sâmbetii cu bobocii lor cu tot.